

Het perspectief voor
de Alcoholvrije
School in Nederland

*Onderzoek naar de huidige situatie
van de Alcoholvrije School en de
mogelijkheden en beperkingen
daarvan volgens leerlingen,
docenten, bestuurders en ouders*

Het perspectief voor de Alcoholvrije School in Nederland

Onderzoek naar de huidige situatie van de Alcoholvrije School en de mogelijkheden en beperkingen daarvan volgens leerlingen, docenten, bestuurders en ouders.

Colofon

Auteurs: Ir. W.E. van Dalen
F. Franken MSc
J. de Greeff MSc
J. Mulder MSc
P. van Straten
N.Y. van der Wulp, MSc

In opdracht van: ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

© Nederlands Instituut voor Alcoholbeleid
Postbus 9769
3506 GT Utrecht
Goeman Borgesiuslaan 77
3515 ET Utrecht

Mei 2013

Niets uit deze uitgave mag worden veelelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	7
1.1 Het keurmerk de Alcoholvrije School.....	7
1.1.1 <i>Communicatie rond het alcoholreglement</i>	8
1.1.2 <i>Alcoholvoorlichting leerlingen</i>	8
1.1.3 <i>Alcoholvrije feesten</i>	8
1.1.4 <i>Buitenschoolse activiteiten alcoholvrij</i>	8
1.1.5 <i>Schoolregels over alcohol</i>	9
1.2 Doel van het onderzoek.....	9
2. Methode	11
2.1. Deelonderzoek 1.....	11
2.1.1. <i>Instrumenten</i>	11
2.1.2. <i>Procedure en analyse</i>	12
2.2. Deelonderzoek 2.....	13
2.2.1. <i>Instrumenten</i>	13
2.2.2. <i>Procedure</i>	13
2.3. Deelonderzoek 3.....	14
2.3.1. <i>Instrumenten</i>	14
2.3.2. <i>Procedure</i>	15
2.4. Deelonderzoek 4.....	16
2.4.1. <i>Instrumenten</i>	16
3. Enquêtes onder leerlingen	17
3.1 Alcoholgebruik leerlingen.....	17
3.2 Deelvraag 1: Wat is het schenkbeleid tijdens schoolfeesten en werkweken volgens leerlingen?.....	18
3.2.1 <i>Schoolfeesten</i>	18
3.2.2 <i>Werkweken</i>	20
3.3 Deelvraag 2: In hoeverre drinken leerlingen alcohol tijdens schoolfeesten, werkweken en onder schooltijd?.....	21
3.3.1 <i>Schoolfeesten</i>	21
3.3.2 <i>Werkweken</i>	24
3.3.3 <i>Schooltijd</i>	25
3.4 Deelvraag 3: Hoe wordt het alcoholbeleid van de school volgens leerlingen gecontroleerd en gehandhaafd?.....	26
3.4.1 <i>Controles onder schooltijd</i>	26
3.4.2 <i>Controles tijdens werkweken</i>	27

4. Enquêtes onder schooldirecties.....	29
4.1 Deelvraag 4: Hoeveel scholen in Nederland hebben volgens hun schooldirectie een alcoholvrij schoolbeleid?.....	29
4.2 Deelvraag 5: Wat zijn de kenmerken van alcoholvrije scholen in Nederland?	31
4.3 Deelvraag 6: Wat is volgens schooldirecties het draagvlak onder leerlingen, ouders en docenten voor 'de Alcoholvrije School'?.....	31
5. Focusgroep gesprekken met docenten, ouders en leerlingen over de Alcoholvrije School33	
5.1 Deelvraag 7: Wat zijn de ervaringen met 'de Alcoholvrije School' van docenten?	33
5.1.1 <i>Communicatie</i>	33
5.1.2 <i>Schoolfeesten</i>	34
5.1.3 <i>Buitenschoolse activiteiten</i>	34
5.1.4 <i>Drinken onder schooltijd</i>	35
5.2 Deelvraag 8: Wat zijn de ervaringen met 'de Alcoholvrije School' van leerlingen?	36
5.2.1 <i>Communicatie en alcoholvoorlichting</i>	36
5.2.2 <i>Schoolfeesten</i>	37
5.2.3 <i>Buitenschoolse activiteiten</i>	38
5.2.4 <i>Drinken onder schooltijd</i>	38
5.3 Deelvraag 9: Wat zijn de ervaringen met 'de Alcoholvrije School' van ouders?	39
5.3.1 <i>Communicatie</i>	39
5.3.2 <i>Schoolfeesten</i>	40
5.3.3 <i>Buitenschoolse activiteiten</i>	40
5.3.4 <i>Alcoholgebruik onder schooltijd</i>	40
5.3.5 <i>Conclusie</i>	41
6. Huidig alcoholbeleid op scholen in vergelijking met eerdere jaren	42
6.1 Deelvraag 10: Hoe heeft het alcoholbeleid van Nederlandse scholen zich ontwikkeld sinds 2005?.....	42
6.1.1 <i>Schoolfeesten</i>	42
6.1.2 <i>Werkweken</i>	44
6.1.3 <i>Onder schooltijd</i>	44
7. Conclusies en aanbevelingen	46
7.1 <i>Introductie</i>	46
7.2 <i>Resultaten kort samengevat</i>	47
7.3 <i>Aanbevelingen</i>	48
8. Referenties	50
Bijlage 1: Vragenlijst Leerlingen	52
Bijlage 2: Enquête directies.....	54

1. Inleiding

Eén van de speerpunten van het gezondheidsbeleid van het Ministerie van VWS is het voorkomen van schadelijk alcoholgebruik. Eén van de elementen van schadelijk alcoholgebruik betreft het drinken van alcohol door jongeren onder de 18 jaar. Dit heeft met name te maken met de nadelige invloed van alcoholgebruik op hersenen die nog in ontwikkeling zijn (Tapert et al., 2004).

Om de positieve keuze voor het gebruik van niet-alcoholhoudende dranken te stimuleren en het gebruik van alcohol te ontmoedigen kiezen steeds meer scholen voor het Voortgezet Onderwijs er voor om geen alcohol te schenken op schoolfeesten en tijdens werkweken.

Dit blijkt uit drie indicatieve onderzoeken die STAP respectievelijk in 2005, 2007 en 2010 heeft uitgevoerd (Mulder, 2005; Bos, 2009; Verhoef, 2011).

De school heeft duidelijke argumenten om te kiezen voor een alcoholvrij beleid. Immers zo goed als alle bezoekers van de schoolfeesten en de deelnemers aan werkweken zijn onder de 18, ouders zijn er dikwijls blij mee en er doen zich minder problemen voor op schoolfeesten waarbij geen alcohol wordt geschonken. Toch zijn er ook belemmeringen waarom scholen niet of nog niet kiezen voor een alcoholvrij beleid. Men vreest voor een minder grote belangstelling voor de schoolfeesten, bepaalde risicogroepen mijden de schoolfeesten en het draagvlak bij ouders dan wel docenten is op sommige scholen te gering.

Dit onderzoek is bedoeld om een actueel landelijk beeld te krijgen van het perspectief van de Alcoholvrije School in Nederland. Het onderzoek is extra actueel omdat het kabinet inmiddels heeft besloten om de leeftijdsgrens voor de verkoop van alle alcoholhoudende dranken te bepalen op 18 jaar. Deze maatregel impliceert dat de Nederlandse scholen voor het voortgezet onderwijs tegen betaling geen alcohol meer kunnen schenken bij schoolfeesten. De ervaringen die de reeds gevestigde alcoholvrije scholen hiermee op hebben gedaan kunnen worden benut door de scholen die, door de wetgeving gedwongen, ook alcoholvrij zullen worden. Deze ervaringen worden met dit onderzoek in beeld gebracht.

1.1 Het keurmerk de Alcoholvrije School

Om Nederlandse scholen te ondersteunen bij het opzetten van een alcoholvrij beleid, is het Nederlands Instituut voor Alcoholbeleid (STAP) het project 'De Alcoholvrije School' in 2007 met een bijbehorend keurmerk gestart. Het project richt zich enerzijds op het terugdringen van binge-drinken en dronkenschap onder leerlingen in het algemeen en anderzijds op het voorkomen van alcoholgebruik door minderjarige leerlingen in het bijzonder. Om als school het keurmerk 'Alcoholvrije School' te kunnen gebruiken, dient de school aan een vijftal criteria te voldoen. Wanneer de school aan al deze criteria voldoet, ontvangt de school het keurmerk 'De Alcoholvrije School'. Hieronder worden de criteria één voor één toegelicht.

1.1.1 Communicatie rond het alcoholreglement

Het alcoholbeleid dient voortdurend gecommuniceerd te worden zodat alle docenten, ouders en leerlingen op de hoogte zijn en blijven van de alcoholvrije norm op school. De school zorgt voor:

- Zichtbaarheid van en informatie over de regels; zoals op posters, aankondigingen en op de Website;
- Het bevestigen van het gevelbordje van de Alcoholvrije School;
- Het bespreken van het alcoholreglement in teamvergaderingen ten behoeve van draagvlak voor en bekendheid met de regels onder de personeelsleden (ook stagiaires);
- Het bespreken van het alcoholreglement via bv. ouderavonden ten behoeve van bekendheid met de regels onder de ouders van de leerlingen;
- Regelmatige herhaling van informatie richting ouders van leerlingen;
- Het opnemen van de alcoholregels in de schoolgids.

1.1.2 Alcoholvoorlichting leerlingen

De school dient aan haar leerlingen uit te leggen waarom de school alcoholvrij is. Daarnaast dient de school lessen te verzorgen waarbij de voor- en nadelen van alcoholgebruik en de keuzes die leerlingen kunnen maken aan bod komen.

1.1.3 Alcoholvrije feesten

Feesten die worden georganiseerd door de school dienen geheel alcoholvrij te zijn. Dit houdt in dat zowel aan leerlingen tot 16 jaar als vanaf 16 jaar geen alcohol wordt verstrekt en dat zij in schoolverband (bij feesten en werkweken) niet mogen drinken. Ook docenten mogen geen alcohol drinken tijdens de schoolfeesten. Overige voorwaarden zijn:

- Het gebruiken van alcoholtesters met als doel om indrinken te voorkomen (iedereen controleren of steekproefsgewijs);
- Duidelijke regels stellen tegen het meesmokkelen van drank en controle hierop (kluisjes, kleding);
- Wanneer alcoholgebruik gesignaleerd wordt, volgt een blaastest, een gesprek met de ouders en/of een sanctie.

1.1.4 Buitenschoolse activiteiten alcoholvrij

Onder buitenschoolse activiteiten vallen excursies, werkweken, kampen, buitenlandse reizen, creatieve activiteiten, sportieve activiteiten, diploma-uitreiking en alle overige activiteiten die de school organiseert. Ook voor buitenschoolse activiteiten geldt dat leerlingen in het geheel niet mogen drinken. Begeleidende personeelsleden mogen eventueel alcohol drinken wanneer ze niet in functie zijn en er geen leerlingen bij zijn. De uitzondering hierop is dat er altijd één begeleider alcoholvrij blijft in verband met verantwoordelijkheid en veiligheid. De overige voorwaarden zijn:

- De school stuurt vooraf een email of brief naar leerlingen en ouders met (o.a.) de regels en sancties voor alcoholgebruik tijdens de activiteit;

- Er worden afspraken gemaakt met (eventuele) gastgezinnen over de regels ten aanzien van alcohol;
- Er wordt regelmatig gecontroleerd op alcoholgebruik en/of –bezit;
- Leerlingen worden gecontroleerd op alcoholgebruik door middel van alcoholtesters (bv. eenmaal per werkweek onaangekondigd);

1.1.5 Schoolregels over alcohol

De school dient een reglement op te stellen met daarin de volgende regels:

- Alcoholgebruik tijdens schooltijd of schoolactiviteiten is verboden;
- Alcoholbezit en –handel is verboden;
- De school controleert en handhaaft deze regels;
- Overtredingen hebben gevolgen (gesprek of sanctie);
- De school neemt bij een overtreding contact op met de ouders (gesprek, ophalen, sanctie);
- Personeelsleden drinken niet als ze in functie zijn en niet in aanwezigheid van leerlingen.

Deze vijf criteria van het keurmerk 'De Alcoholvrije School' worden in dit onderzoek gebruikt om te onderzoeken in hoeverre Nederlandse scholen alcoholvrij zijn en wat het perspectief is van de alcoholvrije school.

1.2 Doel van het onderzoek

Het doel van het onderzoek is tweeledig, namelijk:

1: Onderzoeken wat het **perspectief** is voor de alcoholvrije school in Nederland.

2: Op grond van de resultaten van deze deelonderzoeken zullen **aanbevelingen** worden geformuleerd voor schooldirecties, gemeenten en regionale preventieorganisaties die ertoe kunnen leiden dat meer scholen voor het voortgezet onderwijs kiezen voor een alcoholvrij beleid.

Om deze doelen te kunnen bereiken zijn negen deelvragen opgesteld die in dit onderzoek beantwoord zullen worden:

Deelvraag 1: Wat is het schenkbeleid tijdens schoolfeesten en werkweken volgens leerlingen?

Deelvraag 2: In hoeverre drinken leerlingen alcohol tijdens schoolfeesten, werkweken en onder schooltijd?

Deelvraag 3: Hoe wordt het alcoholbeleid van de school volgens leerlingen gecontroleerd en gehandhaafd?

Deelvraag 4: Hoeveel scholen in Nederland hebben volgens hun schooldirectie een alcoholvrij schoolbeleid?

Deelvraag 5: Wat zijn de kenmerken van alcoholvrije scholen in Nederland?

Deelvraag 6: Wat is volgens schooldirecties het draagvlak onder leerlingen, ouders en docenten voor 'de Alcoholvrije School'?

Deelvraag 7: Wat zijn de ervaringen met 'de Alcoholvrije School' van docenten?

Deelvraag 8: Wat zijn de ervaringen met 'de Alcoholvrije School' van leerlingen?

Deelvraag 9: Wat zijn de ervaringen met 'de Alcoholvrije School' van ouders?

Deelvraag 10: Hoe heeft het alcoholbeleid van Nederlandse scholen zich ontwikkeld sinds 2005?

2. Methode

Om antwoord te geven op de onderzoeksvragen zijn vier deelonderzoeken uitgevoerd. Antwoorden op deelvragen 1, 2 en 3 zijn verkregen door enquêtes die zijn afgenomen bij leerlingen; antwoorden op deelvragen 4, 5 en 6 zijn verkregen door online enquêtes afgenomen bij schoolbesturen; antwoorden op deelvragen 7, 8 en 9 zijn verkregen door focusgroep gesprekken uitgevoerd onder docenten, leerlingen en ouders. Tenslotte zijn de antwoorden op deelvraag 10 verkregen door de resultaten uit 2012 te vergelijken met de resultaten uit onderzoeken uit 2005, 2009 en 2011. In dit hoofdstuk wordt per deelonderzoek ingegaan op de methode.

2.1. Deelonderzoek 1

Dit deelonderzoek richt zich op deelvragen één, twee en drie:

1. Wat is het schenkebeleid tijdens schoolfeesten en werkweken volgens leerlingen?
2. In hoeverre drinken leerlingen alcohol tijdens schoolfeesten, werkweken en onder schooltijd?
3. Hoe wordt het alcoholbeleid van de school volgens leerlingen gecontroleerd en gehandhaafd?

Dit onderzoek betreft een landelijke uitvoering van eerder door STAP uitgevoerde indicatieve onderzoeken onder een representatieve groep leerlingen van het Voortgezet Onderwijs.

2.1.1. Instrumenten

Om de deelvragen te beantwoorden, zijn enquêtes afgenomen onder leerlingen. De enquête bestaat uit 33 vragen en bevat de volgende items (voor de volledige enquête, zie bijlage 1):

Alcoholconsumptie:

Om te achterhalen of jongeren die alcohol drinken verschillen van jongeren die geen alcohol drinken zijn vragen over alcoholconsumptie in de enquête opgenomen. De leerlingen zijn gevraagd of ze wel eens alcohol drinken, of ze dit mogen van hun ouders en hoeveel ze van verschillende dranken hebben gedronken in de afgelopen maand.

Schoolfeesten:

Om een indruk te krijgen van de schoolfeesten, zijn de leerlingen gevraagd of hun school schoolfeesten geeft, of zij hier naartoe gaan, waar de schoolfeesten worden gehouden en of schoolfeesten voor de onder- en bovenbouw gescheiden zijn.

Schoolfeesten en alcohol:

In de enquête zijn vragen opgenomen over schoolfeesten en alcohol. Er is gevraagd of er op schoolfeesten alcohol te koop is, maar ook of de leerlingen alcohol drinken op een schoolfeest, hoeveel zij dan drinken en wat zij drinken. Vervolgens is gevraagd of leerlingen schoolfeesten zonder

alcohol leuk vinden, wie er alcohol verkopen tijdens schoolfeesten en of de leerlingen denken dat ze makkelijk alcohol kunnen kopen ook als ze nog geen 16 zijn. Ook is gevraagd of leerlingen indrinken voorafgaand aan een schoolfeest en alcohol mee naar binnen smokkelen.

Alcoholgebruik op buitenschoolse activiteiten:

De leerlingen zijn gevraagd of hun school buitenschoolse activiteiten zoals werkweken en excursies organiseert. Vervolgens is gevraagd of er tijdens deze activiteiten alcohol gedronken mag worden en of er daadwerkelijk alcohol wordt gedronken.

Alcoholgebruik op school:

Om te achterhalen hoe het alcoholgebruik op school eruit ziet, zijn de leerlingen gevraagd of er in de buurt van de school alcohol gekocht kan worden en of leerlingen weleens alcohol drinken in tussenuren. Ook is gevraagd of het wel eens voorkomt dat een leerling dronken in de les aanwezig is en of deze om die reden uit de les verwijderd is. Als laatste is gevraagd of er op school reclame gemaakt wordt voor alcohol.

2.1.2. Procedure en analyse

Dit deelonderzoek is uitgevoerd in twee provincies, namelijk Noord-Brabant en Noord-Holland. In deze provincies is een representatieve steekproef getrokken van te bezoeken scholen. De enquêtes zijn buiten op het schoolplein van de scholen afgenomen. In totaal zijn enquêtes afgenomen bij 51 scholen verdeeld over de twee provincies. In totaal hebben 915 leerlingen de enquête ingevuld. Bij het afnemen van de enquêtes is geprobeerd een spreiding in de leeftijd te krijgen, leidend tot een goede verdeling tussen boven en onderbouw leerlingen. Van de leerlingen van 12 jaar hebben 44 de enquête ingevuld en vervolgens 136 leerlingen van 13 jaar, 174 leerlingen van 14 jaar, 224 leerlingen van 15 jaar, 163 leerlingen van 16 jaar, 116 leerlingen van 17 jaar, 45 leerlingen van 18 jaar en 12 leerlingen van 19 jaar en ouder.

Twee niveaus

Bij de analyses worden de antwoorden van leerlingen zowel op leerlingenniveau als op schoolniveau bekeken. Op leerlingenniveau wordt een percentage leerlingen genoemd dat een bepaald antwoord geeft.

Naast het leerlingenniveau, wordt ook gerapporteerd op schoolniveau om na te gaan hoeveel leerlingen per school een bepaald antwoord geven. Op deze manier kan een indicatie worden gegeven van het aantal scholen dat in een bepaalde categorie valt. Dat wordt als volgt omschreven: wanneer 75% tot 100% van de leerlingen van één school een bepaald antwoord geeft, wordt dit omschreven als 'het merendeel van de leerlingen'; wanneer tussen de 25% en 75% van de leerlingen van één school een bepaald antwoord geeft, wordt dit omschreven als 'rondom de helft van de leerlingen'; wanneer minder dan 25% van de leerlingen van één school een bepaald antwoord geeft, wordt dit omschreven als 'een kleine minderheid'.

2.2. Deelonderzoek 2

Dit deelonderzoek richt zich op deelvragen vier, vijf en zes:

4. Hoeveel scholen in Nederland hebben volgens hun schooldirectie een alcoholvrij schoolbeleid?
5. Wat zijn de kenmerken van alcoholvrije scholen in Nederland?
6. Wat is volgens schooldirecties het draagvlak onder leerlingen, ouders en docenten voor 'de Alcoholvrije School'?

2.2.1. Instrumenten

Om antwoord te geven op de eerste drie deelvragen is gebruik gemaakt van gestructureerde online interviews onder schooldirecties. De enquête bevat 29 vragen en is terug te vinden in bijlage 2. In de enquête zijn de volgende items opgenomen:

Alcoholbeleid tijdens schoolfeesten

In de enquête zijn vragen opgenomen die zich richten op schoolfeesten. De schooldirecties zijn gevraagd naar de grootte van de schoolfeesten, of er gescheiden schoolfeesten zijn, of er alcohol wordt verstrekt en wat de regels zijn omtrent alcohol op schoolfeesten.

Alcoholbeleid tijdens buitenschoolse activiteiten

In de enquête zijn vragen gesteld over de organisatie van buitenschoolse activiteiten zoals schoolkampen en werkweken. Hierbij is ook gevraagd of er alcohol gedronken mag worden tijdens deze activiteiten en of de regels met betrekking tot alcoholgebruik tijdens buitenschoolse activiteiten zijn vastgelegd.

Draagvlak alcoholvrije school

Tenslotte zijn er vragen in de enquête opgenomen met betrekking tot het draagvlak voor De Alcoholvrije School. Verder is gevraagd of de schooldirectie beleidsvoorstellen door zou willen voeren met betrekking tot alcoholvrije activiteiten zoals ouderavonden, lerarenborrels en schoolfeesten.

2.2.2. Procedure

Om de deelvragen te beantwoorden is een representatieve steekproef getrokken uit alle scholen voor het voortgezet onderwijs (VO scholen). Deze scholen hebben per e-mail een verzoek ontvangen om online een enquête in te vullen

Om ervoor te zorgen dat deze steekproef voor Nederland representatief is, is een aantal stappen ondernomen. De steekproef is getrokken uit de hoofdlocaties van VO scholen in Nederland. Dit houdt in dat er scholen in de steekproef zitten die behalve een hoofdlocatie, ook andere locaties bevatten.

Bij deze scholen zijn alle locaties meegenomen in het onderzoek.

De steekproef is als eerste gestratificeerd op provincie, om ervoor te zorgen dat er uit elke provincie voldoende scholen worden onderzocht. Daarna is een willekeurige steekproef getrokken. Na het

trekken van de steekproef is gecontroleerd of de scholen voldoende verdeeld zijn met betrekking tot denominatie (levensbeschouwelijke visie). Dit is gedaan door te onderzoeken of de verdeling van de denominatie van scholen in de steekproef overeenkomt met de verdeling in heel Nederland. Ditzelfde is vervolgens ook gedaan voor opleidingsniveau (onderwijsstructuur).

In totaal hebben 121 directies van 123 schoollocaties deze enquête (gedeeltelijk) ingevuld. Van alle scholen in de steekproef zijn de directies gevraagd de enquête in te voeren. In eerste instantie is de vragenlijst online beschikbaar gemaakt. Alle scholen ontvingen een mail, met daarin een (korte) uitleg van het onderzoek en een link naar de vragenlijst. De scholen die niet reageerden, zijn opgebeld. Bij deze scholen is de vragenlijst telefonisch afgenomen.

2.3. Deelonderzoek 3

Deelonderzoek drie gaat in op deelvragen zeven, acht en negen, namelijk:

7. Wat zijn de ervaringen met 'de Alcoholvrije School' van docenten?
8. Wat zijn de ervaringen met 'de Alcoholvrije School' van leerlingen?
9. Wat zijn de ervaringen met 'de Alcoholvrije School' van ouders?

2.3.1. Instrumenten

Om deze deelvragen te beantwoorden zijn focusgroep gesprekken gehouden op drie alcoholvrije scholen die het keurmerk 'Alcoholvrije School' hebben (zie 1.1 voor de kenmerken van het keurmerk). Op elke school zijn drie focusgroep gesprekken gehouden, waarbij docenten, leerlingen en ouders van leerlingen apart zijn gesproken. Tijdens de gesprekken is een itemlijst gebruikt met de volgende items:

Communicatie over het alcoholvrije beleid

Tijdens de gesprekken met docenten, leerlingen en ouders van leerlingen is gevraagd op welke manier het alcoholvrije beleid is gecommuniceerd door hun school, of ze weten wat het alcoholvrije beleid inhoudt en of ze het eens zijn met het beleid.

Schoolfeesten

Daarnaast zijn de schoolfeesten die georganiseerd worden door de alcoholvrije scholen aan bod gekomen. De participanten zijn gevraagd of ze bekend zijn met het alcoholvrije beleid tijdens schoolfeesten, of er wel eens alcohol wordt gedronken tijdens deze feesten en of er wordt ingedronken van tevoren door leerlingen. Verder is gevraagd hoe er gecontroleerd wordt op alcoholgebruik en welke sancties volgen als een leerling betrapt wordt.

Buitenschoolse activiteiten

In de gesprekken zijn docenten, leerlingen en ouders van leerlingen gevraagd of ze bekend zijn met het alcoholbeleid tijdens buitenschoolse activiteiten zoals werkweken en excursies. Verder is tijdens

de gesprekken ingegaan op het alcoholgebruik tijdens deze activiteiten door leerlingen en (begeleidende) docenten, of er gecontroleerd wordt op alcoholgebruik en welke sancties volgens als een leerling betrapt wordt.

Alcoholgebruik onder schooltijd

Tenslotte is tijdens de gesprekken ingegaan op het alcoholgebruik van leerlingen tijdens de reguliere schooltijden. Hierbij worden schoolfeesten en buitenschoolse activiteiten niet meegerekend.

Docenten, leerlingen en de ouders van leerlingen zijn gevraagd of zij weten of er wel eens alcohol gedronken wordt onder schooltijd, of er gecontroleerd wordt op alcoholgebruik en welke sancties er volgen als een leerling betrapt wordt.

2.3.2. Procedure

Vooraf zijn de volgende criteria gesteld aan een school om te kunnen participeren in dit onderzoek. De scholen dienen:

- al enige tijd als alcoholvrije school te functioneren;
- bereid te zijn om mee te werken aan de gesprekken en ook te helpen bij het werven van de docenten, leerlingen en ouders voor de gesprekken;
- bij voorkeur te verschillen in denominatie, stedelijkheid en opleidingsniveau.

In totaal zijn 26 alcoholvrije scholen telefonisch benaderd om mee te werken aan dit onderdeel van het onderzoek. Weinig scholen bleken echter hieraan mee te willen werken. Scholen gaven als redenen op dat ze te druk zijn om mee te werken, dat ze overspoeld worden door allerlei onderzoeken en dat ze zich alleen willen focussen op het lesgeven. Uiteindelijk hebben slechts drie scholen meegewerkt aan de focusgroep gesprekken.

Deze drie scholen geven les aan Atheneum, HAVO en VMBO leerlingen. Twee van de drie scholen zijn openbare scholen en één school geeft christelijk onderwijs. Wat betreft niveau van stedelijkheid is gekozen voor scholen die gelegen zijn in een kleine stad, een middelgrote stad en een grote stad.

2.4. Deelonderzoek 4

Deelonderzoek 4 richt zich op onderzoeksvraag 10:

10. Hoe heeft het alcoholbeleid van Nederlandse scholen zich ontwikkeld sinds 2005?

2.4.1. Instrumenten

Om deze deelvraag te beantwoorden zijn vergelijkbare onderzoeken uit voorgaande jaren geanalyseerd. In 2005, 2009 en 2011 zijn vergelijkbare onderzoeken uitgevoerd door STAP (Mulder, 2005; Bos, 2009; Verhoef, 2011). Uit deze drie onderzoeken zijn de vragen geselecteerd die ook in het huidige onderzoek zijn gesteld. Aangezien in eerder jaren alleen vragen aan leerlingen zijn gesteld, zal de vergelijking alleen over leerlingen kunnen gaan.

De resultaten van de vier deelonderzoeken worden in de volgende vier hoofdstukken beschreven. Eerst zullen de resultaten van de enquêtes onder leerlingen worden beschreven (hoofdstuk 3), vervolgens de resultaten van de enquêtes onder schooldirecties (hoofdstuk 4), daarna de resultaten van de focusgroep gesprekken met docenten, leerlingen en ouders (hoofdstuk 5) en tenslotte de vergelijking met onderzoeken uit voorgaande jaren (hoofdstuk 6).

3. Enquêtes onder leerlingen

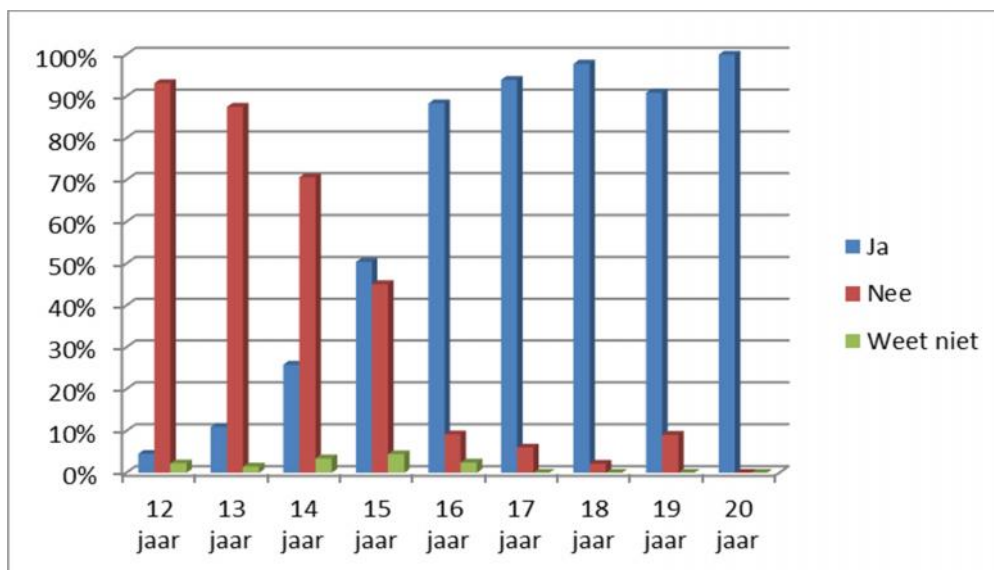
In deelonderzoek 1 zijn enquêtes afgenomen onder 915 leerlingen van 51 scholen. In de eerste paragraaf wordt globaal inzicht gegeven in het alcoholgebruik van de leerlingen; in de volgende paragrafen wordt antwoord gegeven op de eerste drie deelvragen die specifiek gaan over het alcoholvrije schoolbeleid.

3.1 Alcoholgebruik leerlingen

Van de 915 ondervraagde leerlingen geeft 52,9% aan dat zij alcohol mogen drinken van hun ouders, 44,6% zegt dat zij geen alcohol mogen drinken. De overige 23 leerlingen (2,5%) weten niet of zij alcohol mogen drinken van hun ouders.

Wanneer naar de leeftijd van de leerlingen wordt gekeken, blijkt dat 92,0% van de leerlingen boven de 16 jaar alcohol mogen drinken van hun ouders. Ook geven 175 leerlingen onder de 16 jaar aan dat zij alcohol mogen drinken van hun ouders. Dit is 30% van de 578 leerlingen die jonger dan 16 jaar zijn. Figuur 1 laat per leeftijdscategorie zien hoeveel leerlingen toestemming hebben van hun ouders om alcohol te drinken.

Figuur 1. Percentage leerlingen dat toestemming heeft van hun ouders om alcohol te drinken, uitgesplitst naar leeftijd.

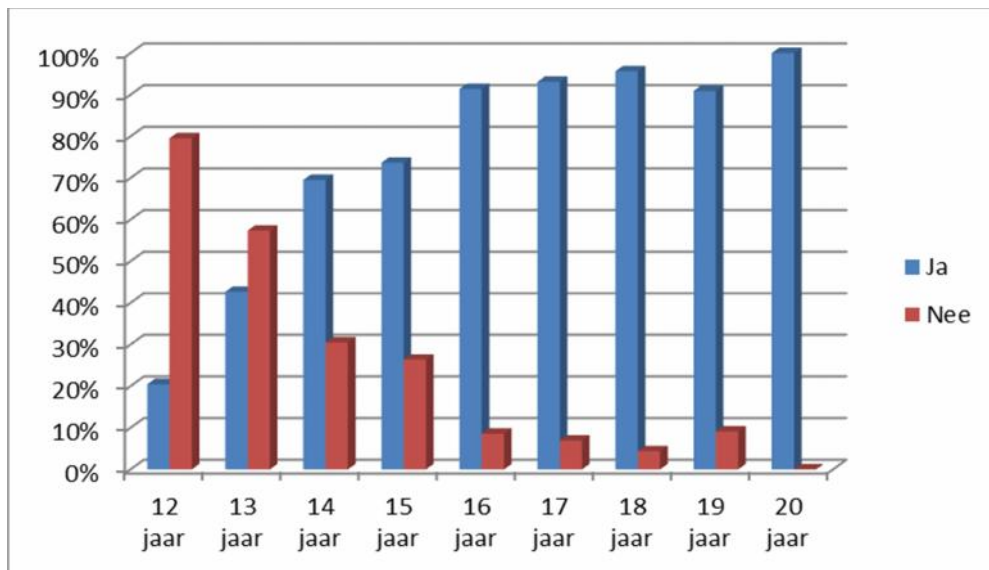

Van de 915 leerlingen geeft 72,7% dan ook aan dat zij wel eens alcohol hebben gedronken. De overige 27,3% zegt nog nooit alcohol te hebben gedronken.

Wanneer naar de leeftijd van de leerlingen wordt gekeken, blijkt dat 93% van de leerlingen van 16 jaar of ouder wel eens alcohol heeft gedronken. Dit percentage ligt bijna gelijk met het percentage leerlingen dat toestemming heeft van hun ouders om te drinken. Bij leerlingen onder de 16 jaar geven echter twee keer zoveel leerlingen (61%) aan wel eens alcohol te hebben gedronken als dat er

toestemming hebben van hun ouders. Figuur 2 laat per leeftijdscategorie zien of leerlingen aangeven wel eens alcohol te hebben gedronken.

Figuur 2. Percentage leerlingen dat wel eens alcohol heeft gedronken, uitgesplitst naar leeftijd.

Aan de leerlingen is ook gevraagd hoeveel alcohol zij de afgelopen maand gedronken hebben. Gemiddeld hebben de leerlingen 5,6 glazen alcohol gedronken in de afgelopen maand. Het minimum is 0 glazen alcohol, het maximum is 30 glazen alcohol.

3.2 Deelvraag 1: Wat is het schenkbeleid tijdens schoolfeesten en werkweken volgens leerlingen?

3.2.1 Schoolfeesten

Op de vraag of er schoolfeesten worden georganiseerd door de school, antwoordt 96,5% van de 914 leerlingen bevestigend. De overige leerlingen antwoorden dat hun school geen schoolfeesten organiseert (n=30) of dat ze het niet weten (n=2). Wanneer op schoolniveau gekeken wordt, komt naar voren dat bij 48 van de 51 scholen het merendeel van de leerlingen aangeeft dat er schoolfeesten worden georganiseerd. Bij de overige 3 scholen geeft rondom de helft van de leerlingen aan dat er schoolfeesten worden georganiseerd.

Van de 882 leerlingen die aangeven dat er schoolfeesten worden gehouden, zegt 74,2% van de leerlingen dat zij meestal naar schoolfeesten gaat. De overige leerlingen (25,7%) geven aan dat zij niet naar schoolfeesten gaan. Van de 882 leerlingen die aangeven dat er schoolfeesten worden gehouden, geeft 47,0% aan dat deze alleen op school worden gehouden. Daarnaast geeft 31,0% van de leerlingen aan dat schoolfeesten in een horecagelegenheid of zaal worden gehouden. 16,5% van de leerlingen zegt dat het soms op school en soms in een horecagelegenheid wordt gehouden en 3,8% geeft een locatie op die niet onder school of horecagelegenheden vallen, zoals een feesttent of

een boot. De overige leerlingen zeggen niet te weten waar de schoolfeesten worden gehouden (n=15) of hebben geen antwoord gegeven op deze vraag (n=4).

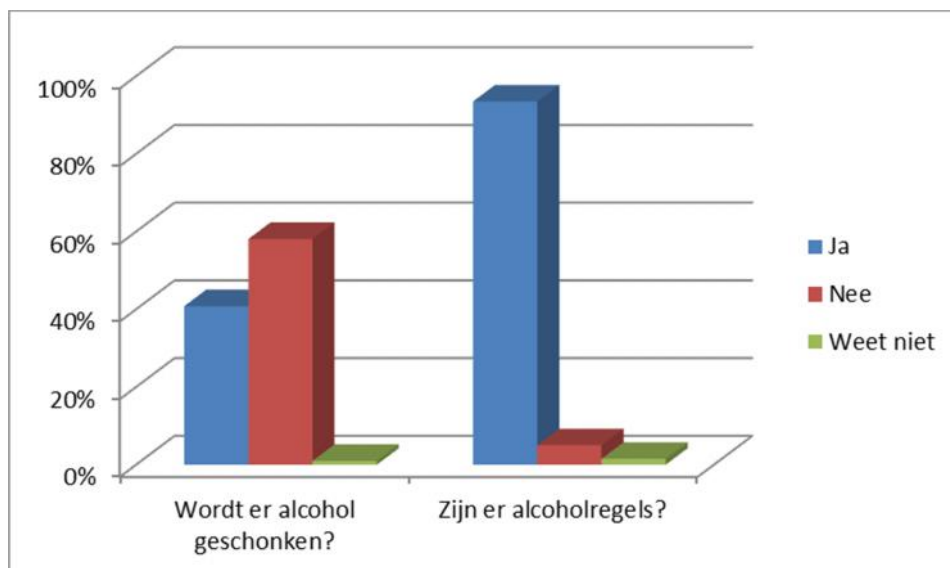
Vervolgens is de leerlingen gevraagd of de schoolfeesten toegankelijk zijn voor alle leerlingen of dat (een deel van de) feesten gescheiden worden gehouden voor onderbouw en bovenbouw. Van de 882 leerlingen die zeggen dat hun school feesten organiseert, geeft 72,5% (n=635) van de leerlingen aan dat deze gescheiden worden georganiseerd. Volgens deze leerlingen worden alle of een deel van de schoolfeesten gescheiden gehouden; 26,3% van de leerlingen geeft aan dat de schoolfeesten op hun school niet gescheiden worden georganiseerd en de overige leerlingen (1,3%) weten dat niet.

Van de 635 leerlingen die aangeven dat schoolfeesten gescheiden worden georganiseerd, zegt 77,3% dat de scheiding wordt gemaakt op basis van onderbouw en bovenbouw. Volgens de overige 22,7% is de scheiding gemaakt op andere criteria, zoals jaargangen (klas 1, 2, 3, enz.) of leeftijd.

Schenkbeleid tijdens schoolfeesten

Op de vraag of er alcohol wordt verkocht op schoolfeesten antwoordt 40,8% van de leerlingen dat er wel alcohol wordt geschonken op schoolfeesten; 58,1% van de leerlingen antwoordt dat er geen alcohol wordt geschonken op schoolfeesten en 1,1% geeft aan het niet te weten. Van de leerlingen die zeggen dat er alcohol wordt geschonken op hun schoolfeesten, geeft 93,6% aan dat hier wel regels aan verbonden zijn. De drie regels die voornamelijk genoemd worden zijn het hanteren van de leeftijdsgrens van 16 jaar voor het schenken van alcoholhoudende drank, het uitdelen van polsbandjes op basis van een identiteitskaart en dat er pas geschonken wordt zodra de leerlingen van de onderbouw naar huis zijn.

Figuur 3. Percentage leerlingen dat aangeeft of er alcohol wordt geschonken op schoolfeesten en (indien er alcohol geschonken wordt) of er regels zijn gesteld aan het alcoholgebruik.

Wanneer op schoolniveau wordt gekeken naar het schenkbeleid tijdens schoolfeesten, komt naar voren dat bij 14 van de 51 scholen het merendeel van de leerlingen aangeeft dat er alcohol wordt verkocht op schoolfeesten. Op 15 scholen zegt rondom de helft van de leerlingen dat er alcohol wordt

verkocht op schoolfeesten en bij 22 scholen is dat een kleine minderheid (waarvan bij 11 scholen niemand). Bij 38 van de 40 scholen waar één of meerdere leerlingen zeggen dat er wel alcohol wordt geschonken op schoolfeesten, geeft het merendeel van de leerlingen aan dat er regels zijn verbonden aan de verkoop van alcohol. Bij de overige 2 scholen geeft niemand aan dat er regels zijn voor het schenken van alcohol.

3.2.2 Werkweken

Aan de leerlingen is gevraagd of er door hun school werkweken of schoolkampen worden georganiseerd. Van de leerlingen geeft 85,3% aan dat hun school werkweken of schoolkampen organiseert. Wanneer op schoolniveau wordt gekeken, komt naar voren dat bij 39 van de 51 scholen het merendeel van de leerlingen aangeeft dat er werkweken of schoolkampen worden georganiseerd. Bij 11 scholen geeft rondom de helft van de leerlingen dit aan en bij 1 school geeft bijna niemand dit aan.

Schenkbeleid tijdens werkweken

Aan de leerlingen die aangeven dat er schoolkampen/werkweken worden georganiseerd, is gevraagd of er alcohol mag worden gedronken tijdens deze kampen/weken. 78,5% van de leerlingen geeft aan dat er geen alcohol gedronken mag worden, 17,6% zegt dat er wel alcohol gedronken mag worden en de overige 3,9% van de leerlingen weet niet wat de regels omtrent het drinken van alcohol tijdens schoolkampen/werkweken zijn (Figuur 4).

Figuur 4. Percentage leerlingen dat aangeeft of er alcohol gedronken mag worden tijdens schoolkampen/werkweken.

Wanneer op schoolniveau gekeken wordt naar het schenkbeleid tijdens werkweken en schoolkampen, komt naar voren dat er geen scholen zijn waarbij het merendeel van de leerlingen aangeeft dat er wel alcohol gedronken mag worden. Bij 12 van de 51 scholen geeft rondom de helft van de leerlingen aan

dat er tijdens deze gelegenheden wel alcohol gedronken mag worden en bij 39 scholen zegt een kleine minderheid dat er alcohol gedronken mag worden (waarvan bij 16 scholen niemand).

Concluderend:

Deelvraag 1: Wat is het schenkbeleid tijdens schoolfeesten en werkweken volgens leerlingen?

- Op bijna alle scholen (48) geeft het merendeel van de leerlingen aan dat er **schoolfeesten** worden georganiseerd. Bijna drie kwart van de leerlingen geeft aan dat zij meestal naar schoolfeesten gaan.
- Op 40 van de 51 scholen geven één of meerdere leerlingen aan dat er alcohol wordt geschonken op schoolfeesten. Bij 14 scholen gaat het om het merendeel van de leerlingen die dit aangeeft.
- Bij 38 van de 40 scholen, waar één of meerdere leerlingen zeggen dat er wel alcohol wordt geschonken op schoolfeesten, geeft het merendeel van de leerlingen aan dat er regels zijn verbonden aan de verkoop van alcohol. Bij de overige 2 scholen geeft niemand dit aan.
- Bij 39 van de 51 scholen geeft het merendeel van de leerlingen aan dat hun school **werkweken** of schoolkampen organiseert.
- Ruim drie kwart van deze leerlingen geeft aan dat er geen alcohol gedronken mag worden tijdens werkweken, terwijl 17,6% aangeeft dat er wel alcohol mag worden gedronken. Er zijn echter geen scholen waar het merendeel van de leerlingen aangeeft dat er gedronken mag worden.

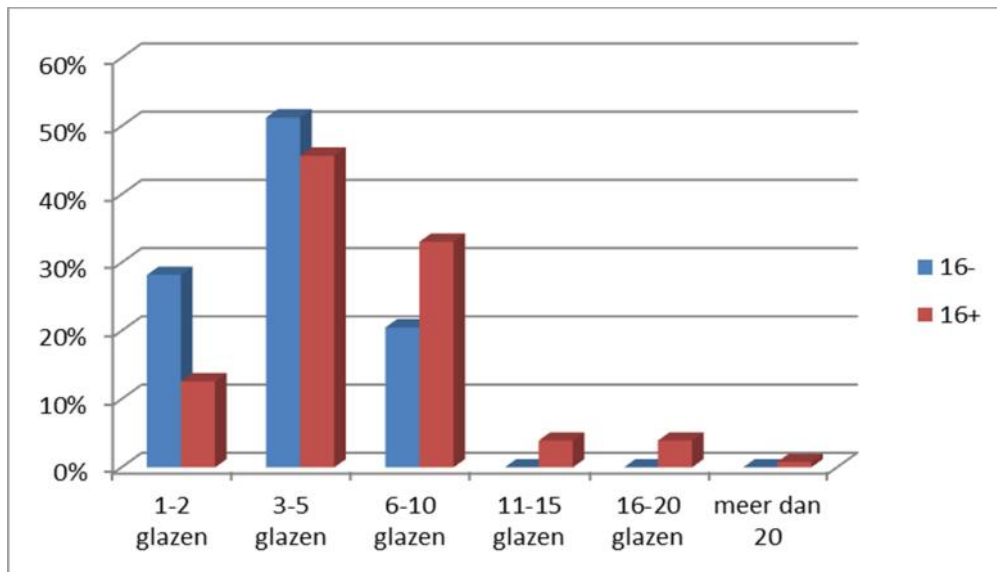
3.3 Deelvraag 2: In hoeverre drinken leerlingen alcohol tijdens schoolfeesten, werkweken en onder schooltijd?

3.3.1 Schoolfeesten

In totaal gaven 255 leerlingen, waarvan 101 onder de 16 jaar, die naar schoolfeesten gaan antwoord op de vraag of zij wel eens alcohol drinken op een schoolfeest. 65,1% van de leerlingen geeft aan wel eens alcohol te drinken op een schoolfeest. Van deze 166 leerlingen zijn er 39 (23,5%) onder de 16 jaar. Dat betekent dat 38,6% van de leerlingen onder de 16 jaar die deze vraag hebben beantwoord wel eens alcohol drinkt op een schoolfeest. Voor leerlingen van 16 jaar of ouder is dit percentage 82,5%.

Vervolgens is de leerlingen die alcohol drinken op schoolfeesten gevraagd hoeveel zij gemiddeld drinken op een schoolfeest. De antwoorden van de leerlingen leiden tot een gemiddelde van 5,85 (= 4,40) glazen alcoholhoudende drank. Het laagst genoemde aantal drankjes is 1, terwijl het hoogst genoemde aantal drankjes 31 is. In Figuur 5 is het gerapporteerde alcoholgebruik van leerlingen weergegeven.

Figuur 5. Het percentage leerlingen onder de 16 (blauw) en het percentage leerlingen van 16 jaar of ouder (rood) dat aangeeft hoeveel glazen alcohol zij gemiddeld drinken tijdens schoolfeesten.

De leerlingen zijn gevraagd of het moeilijk is voor henzelf of voor anderen om alcohol op school of schoolfeesten te kopen als je nog niet oud genoeg bent. Van de leerlingen geeft 51,4% aan dat dit wel moeilijk is, 16,2% van de leerlingen weet niet of het moeilijk is en de overige 33,4% geeft aan dat het niet moeilijk is om alcohol te kopen op school of een schoolfeest als je nog niet oud genoeg bent.

Van de 166 leerlingen die alcohol drinken op schoolfeesten koopt 82,5% de alcohol zelf en laat 16,9% het door een ander kopen en 0,6% van de leerlingen zegt dit zelf mee te nemen naar schoolfeesten. Wanneer de leerlingen worden opgesplitst in minder- en meerderjarig, komt naar voren dat 28,2% van de leerlingen onder de 16 jaar zelf alcohol koopt op een schoolfeest, de overige 71,8% van de leerlingen geeft aan dat iemand anders alcohol voor hem of haar koopt.

Wanneer op schoolniveau gekeken wordt naar het verkrijgen van alcohol, komt naar voren dat bij 3 van de 51 scholen het merendeel van de leerlingen aangeeft dat het niet moeilijk is om alcohol te kopen op school of een schoolfeest als je nog niet oud genoeg bent. Bij 27 scholen geeft rond de helft van de leerlingen aan dat dit niet moeilijk is. Bij de overige 21 scholen geeft een kleine minderheid aan dat het niet moeilijk is om alcohol te kopen (waarvan bij 7 scholen niemand).

Alcohol mee naar binnen smokkelen

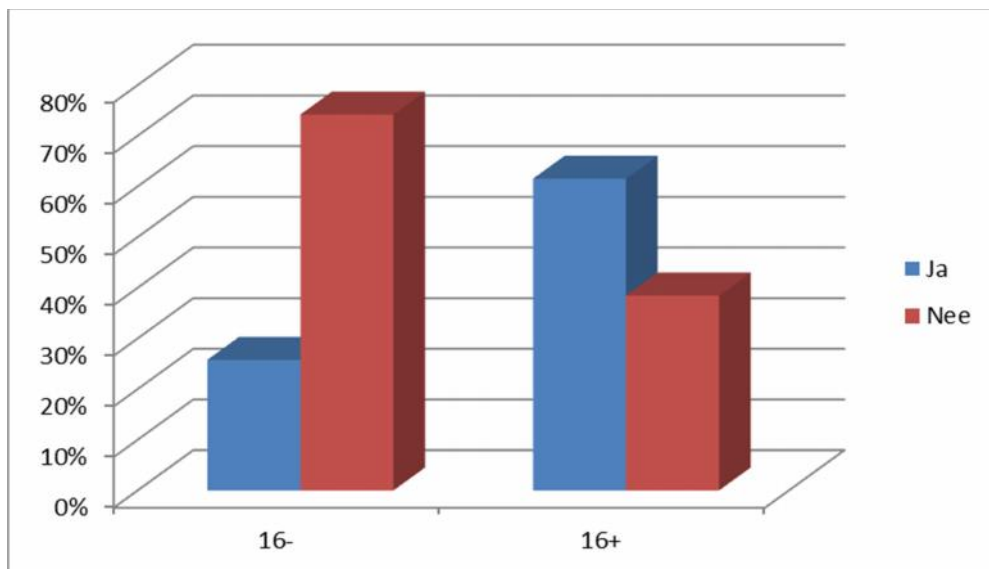
De leerlingen die wel eens alcohol drinken en die aangeven dat zij naar schoolfeesten gaan, zijn gevraagd of zij wel eens stiekem alcohol mee naar binnen nemen tijdens een schoolfeest. Van de 456 leerlingen geeft 11,6% aan dat zij wel eens stiekem alcohol mee naar binnen nemen tijdens een schoolfeest. De meest genoemde manier om alcohol mee te smokkelen tijdens een schoolfeest is het meenemen onder de kleren of jas (65,6%), gevolgd door van tevoren in kluisjes of op school verbergen (17,2%), het meenemen in tassen (13,8%), het meenemen in een pakje sigaretten (1,7%) en in schoenen (1,7%).

Indrinken voorafgaand aan een schoolfeest

De leerlingen die alcohol drinken en naar schoolfeesten gaan zijn gevraagd of zij wel eens indrinken voorafgaand aan een schoolfeest. Van de 460 leerlingen geeft 42,0% aan wel eens in te drinken voorafgaand aan een schoolfeest. In Figuur 6 is een splitsing op basis van leeftijd gemaakt. Uit de figuur komt naar voren dat 26% van de leerlingen onder de 16 jaar (die naar schoolfeesten gaan en alcohol drinken) wel eens indrinken voorafgaand aan een schoolfeest. Voor leerlingen van 16 jaar of ouder is het percentage indrinkers voorafgaand aan een schoolfeest 62%.

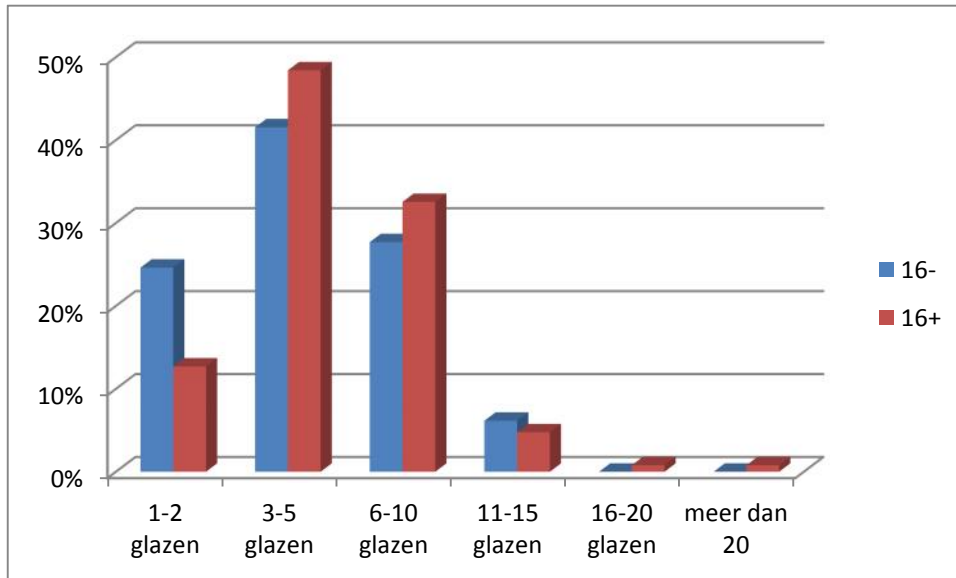
Vervolgens is de leerlingen die wel eens indrinken voorafgaand aan een schoolfeest gevraagd waar zij dit doen. De leerlingen konden hier meerdere antwoorden invullen. De meest genoemde locatie is thuis of bij vrienden thuis (door 91,7% van de leerlingen) gevolgd door een hangplek of op straat (12,4%), in een café (3,6%) of in een keet (1,0%)

Figuur 6. Percentage leerlingen dat aangeeft in te drinken voorafgaand aan een schoolfeest, opgesplitst in leeftijdscategorieën 16 min en 16 plus.

Gemiddeld drinken de leerlingen 5,41 glazen alcohol ($\bar{x} = 3,43$) in voorafgaand aan een schoolfeest. Het laagst aantal genoemde glazen alcohol is 1, terwijl het hoogst genoemde aantal glazen 23 is. In Figuur 7 is een splitsing gemaakt op basis van leeftijd.

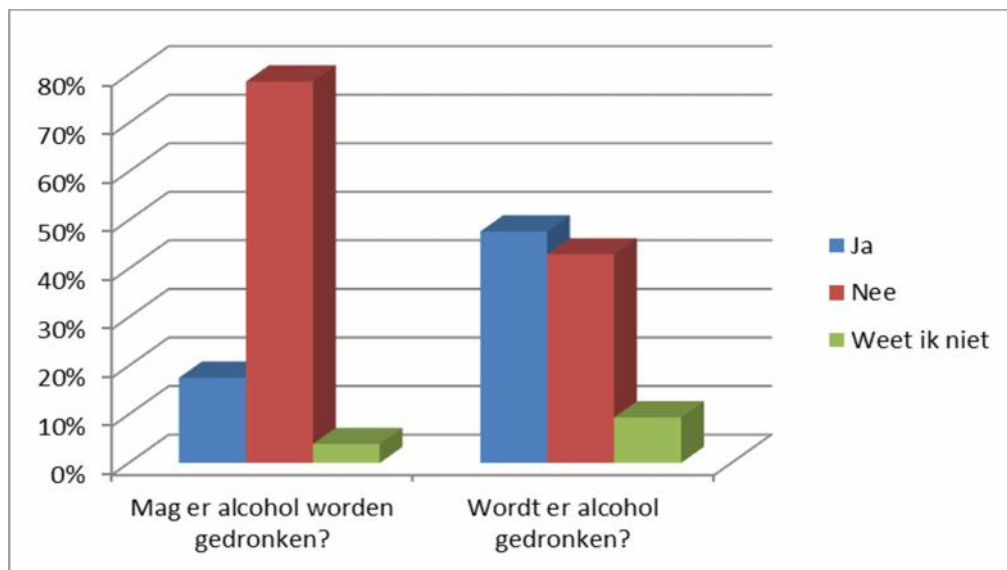
Figuur 7. Het percentage leerlingen onder de 16 (blauw) en het percentage leerlingen van 16 jaar of ouder (rood) dat aangeeft hoeveel glazen alcohol zij gemiddeld gebruiken tijdens het indrinken voorafgaand aan een schoolfeest.

3.3.2 Werkweken

Als de leerlingen wordt gevraagd of er daadwerkelijk alcohol wordt gedronken tijdens schoolkampen/werkweken antwoordt 47,7% van de leerlingen dat dit het geval is. Dit is bijna drie keer zoveel als het aantal leerlingen dat aangaf dat het is toegestaan om alcohol te drinken (17,6%). In Figuur 8 is de discrepantie weergegeven: 42,7% van de leerlingen geeft aan dat er geen alcohol wordt gedronken tijdens schoolkampen/werkweken en de overige 9,3% weet het niet.

Figuur 8. Het percentage leerlingen dat aangeeft of er volgens de schoolregels alcohol gedronken mag worden en of ze daadwerkelijk alcohol drinken.

Wanneer op schoolniveau wordt gekeken of er alcohol wordt gedronken door leerlingen tijdens werkweken en schoolkampen, komt naar voren dat bij 6 van de 51 scholen het merendeel van de

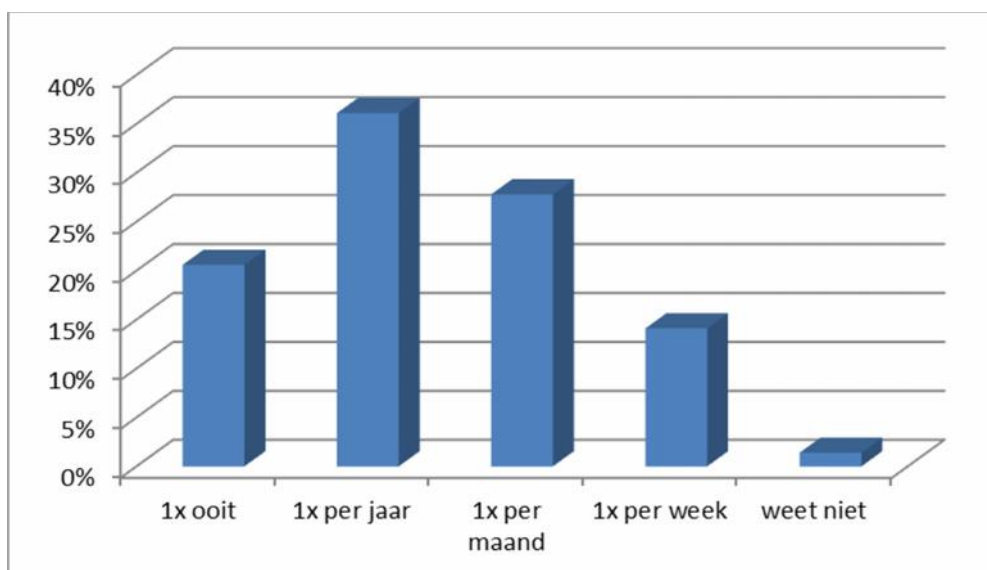
leerlingen aangeeft dat dit gebeurt. Dat is opmerkelijk aangezien eerder is genoemd dat bij geen enkele school het merendeel van de leerlingen aangeeft dat er alcohol gedronken mag worden. Verder geeft bij 36 scholen rondom de helft van de leerlingen aan dat er alcohol wordt gedronken en bij 9 scholen geeft bijna niemand aan dat dit mag (waarvan bij 2 scholen niemand).

3.3.3 Schooltijd

De leerlingen zijn gevraagd of zij wel eens alcohol hebben gedronken onder schooltijd. Dit kan bijvoorbeeld tijdens een tussenuur of in de pauze gedaan zijn. Van de leerlingen geeft 10,6% aan wel eens alcohol te hebben gedronken in een tussenuur of tijdens een pauze. De overige leerlingen antwoorden dat zij dit nog nooit gedaan hebben.

Op de vraag of vrienden wel eens alcohol hebben gedronken tijdens een tussenuur of pauze, antwoordt 32,7% van de leerlingen bevestigend. Vervolgens zijn deze leerlingen gevraagd hoe vaak dat voorkomt (Figuur 9). Van deze 291 leerlingen geeft 20,6% aan dat het één keer is voorgekomen en 36,1% zet dat het één keer per jaar voorkomt. Verder geeft 27,8% van de leerlingen aan dat het één keer per maand voorkomt en 14,1% van de leerlingen zeggen dat vrienden één keer per week alcohol drinken onder schooltijd. De overige 1,4% van de leerlingen weten niet hoe vaak het voorkomt.

Figuur 9. Percentage leerlingen dat aangeeft wel eens alcohol te hebben gedronken onder schooltijd, opgesplitst naar frequentie categorieën.

Concluderend:

Deelvraag 2: In hoeverre drinken leerlingen alcohol tijdens schoolfeesten, werkweken en onder schooltijd?

- Van de leerlingen die **schoolfeesten** bezoeken geeft 65,1% aan wel eens alcohol te drinken tijdens een schoolfeest. Van de leerlingen onder de 16 jaar geeft 38,6% dit aan en van de leerlingen van 16 jaar of ouder 82,5%.
- Gemiddeld drinken leerlingen 5,85 glazen alcoholhoudende drank tijdens één schoolfeest.
- Op 3 van de 51 scholen geeft het merendeel van de leerlingen onder de 16 aan dat het niet moeilijk is om alcohol te verkrijgen. Bij nog eens 27 scholen geeft rondom de helft van de leerlingen dit aan.
- 11,6% van de leerlingen smokkelt wel eens alcohol mee naar binnen bij een schoolfeest en drinkt 42,0% van de leerlingen wel eens in voorafgaand aan een schoolfeest, gemiddeld 5,41 glazen.
- Bijna de helft van de leerlingen geeft aan dat ze wel eens alcohol drinken tijdens **werkweken** of schoolkampen. Op 6 van de 51 scholen geeft het merendeel van de leerlingen dit aan. Deze twee constatering zijn opvallend aangezien in paragraaf 3.2. naar voren kwam dat op geen enkele school het merendeel van de leerlingen en in totaal 17,6% van de leerlingen aangaf dat het toegestaan is om alcohol te drinken tijdens die buitenschoolse activiteiten.
- 10,6% van de leerlingen geeft aan wel eens alcohol te hebben gedronken **onder schooltijd**. Daarnaast geeft 32,7% van de leerlingen aan dat een medeleerling wel eens alcohol heeft gedronken onder schooltijd.

3.4 Deelvraag 3: Hoe wordt het alcoholbeleid van de school volgens leerlingen gecontroleerd en gehandhaafd?

3.4.1 Controles onder schooltijd

Alle leerlingen zijn gevraagd of en hoe er onder schooltijd wordt gecontroleerd op alcoholgebruik. De leerlingen konden meerdere antwoorden geven op deze vraag. Van de leerlingen geeft 86,2% aan dat er onder schooltijd niet gecontroleerd wordt op alcoholgebruik. De overige leerlingen geven aan dat er wel op één of meerdere manieren gecontroleerd wordt. De meest genoemde vorm van controle is kluiscontrole (genoemd door 8,1% van de leerlingen), gevolgd door toezicht (2,3%), tassencontrole (1,9%) en andere manieren (2,9%). Onder andere manieren vallen de controles die door minder dan 10 leerlingen genoemd zijn. Voorbeelden van deze overige manieren van controle zijn politiecontrole, surveilleren en een blaastest afnemen.

Wanneer op schoolniveau gekeken wordt naar de manier waarop er gecontroleerd wordt onder schooltijd, komt naar voren dat bij 42 scholen het merendeel van de leerlingen aangeeft dat er niet gecontroleerd wordt. Bij de overige 9 scholen geeft rondom de helft van de leerlingen dit aan. Opvallend is dat bij geen enkele school het merendeel van de leerlingen aangeeft dat er onder schooltijd op alcoholgebruik wordt gecontroleerd. Illustratief is de door leerlingen meest genoemde vorm van controle, de kluiscontrole. Bij 44 van de scholen geeft bijna niemand aan dat de kluisjes

onder schooltijd worden gecontroleerd op alcohol (waarvan bij 24 scholen helemaal niemand). Bij de overige 7 scholen geeft rondom de helft van de leerlingen aan dat deze vorm van controle plaatsvindt.

Onder invloed in de klas

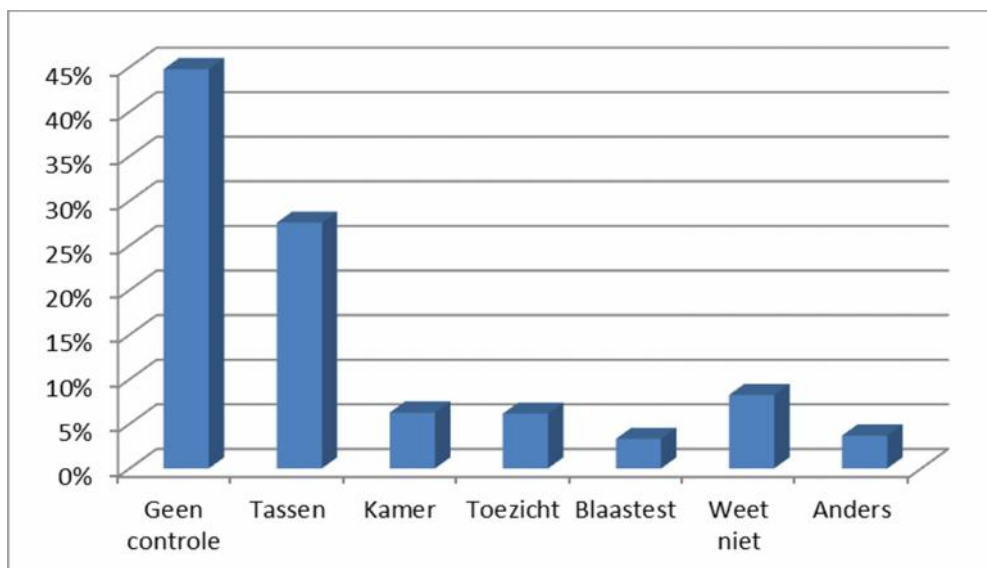
De leerlingen zijn gevraagd of er wel eens iemand onder invloed van alcohol in de klas heeft gezeten. Van de leerlingen geeft 25,4% aan dat dit wel eens is voorgekomen. De overige 74,6% van de leerlingen geeft aan dat zij dit nooit hebben meegemaakt.

Op de vraag of deze klasgenoten uit de klas zijn verwijderd antwoordt 12,4% dat dit het geval is. De overige 87,6% geeft aan dat de klasgenoten onder invloed van alcohol niet uit de klas zijn verwijderd.

3.4.2 Controles tijdens werkweken

De 772 leerlingen die aangeven dat hun school schoolkampen/werkweken organiseert, zijn gevraagd of én hoe er gecontroleerd wordt op alcoholgebruik door leerlingen. De leerlingen konden meerdere antwoorden geven op deze vraag. Van de leerlingen geeft 47% aan dat er niet gecontroleerd wordt op alcoholgebruik tijdens schoolkampen/werkweken (zie Figuur 10). Volgens de overige 53% wordt er wel op één of meerdere manieren gecontroleerd op alcoholgebruik. De meest genoemde manier van controle is een tassencontrole (genoemd door 29,0% van de leerlingen), gevolgd door kamercontrole (6,6%), toezicht in het algemeen (6,5%), blaastesten (3,5%) en andere manieren (3,9%). Onder andere manieren vallen de controles die door minder dan 5 leerlingen genoemd zijn. Voorbeelden van deze overige manieren van controle zijn ruiken, fouilleren en security. Nog eens 8,7% van de leerlingen geeft aan dat er wel wordt gecontroleerd, maar dat zij niet weten op welke manier.

Figuur 10. Percentage leerlingen dat aangeeft welke verschillende controlemethoden er gebruikt worden tijdens werkweken (meerdere antwoorden mogelijk).

Concluderend:

Deelvraag 3: Hoe wordt het alcoholbeleid van de school volgens leerlingen gecontroleerd en gehandhaafd?

- In totaal geeft 86,2% van de leerlingen aan dat er **onder schooltijd** niet wordt gecontroleerd op alcoholgebruik. Op 42 van de 51 scholen geeft de meerderheid van de leerlingen dit aan.
- De leerlingen die aangeven dat er wel gecontroleerd wordt, noemen het vaakst kluiscontrole.
- Wanneer een leerling onder invloed in de klas zit (aangegeven door 25,4 % van de leerlingen) wordt deze volgens slechts 12,4% van de leerlingen uit de klas verwijderd.
- Tijdens **werkweken** of schoolkampen wordt er volgens 47% van de leerlingen niet gecontroleerd op alcoholgebruik.
- Volgens 53% van de leerlingen, die aangeven dat er wel gecontroleerd wordt, worden met name tassencontroles uitgevoerd. Het gebruiken van blaastesten is door slechts 3,5% van de leerlingen genoemd als controlemiddel.

4. Enquêtes onder schooldirecties

In deelonderzoek 2 zijn 121 enquêtes afgenomen onder de directies van 123 schoollocaties, die samen een representatieve steekproef vormen van alle scholen voor voortgezet onderwijs in Nederland. De drie deelvragen die in dit deelonderzoek onderzocht zijn, komen in de volgende paragrafen aan de orde.

4.1 Deelvraag 4: Hoeveel scholen in Nederland hebben volgens hun schooldirectie een alcoholvrij schoolbeleid?

De vijf criteria van een alcoholvrij schoolbeleid zijn: (1) er wordt gecommuniceerd over het alcoholvrije schoolbeleid; (2) schoolfeesten zijn alcoholvrij; (3) buitenschoolse activiteiten zijn alcoholvrij; (4) er wordt geen alcohol gedronken onder schooltijd en (5) er is een reglement over alcohol. Aan de directies is gevraagd of hun school voldoet aan deze criteria (er is niet gevraagd naar criteria 4, vanwege de verwachte beperkte spreiding in antwoorden: geen enkele directie zal het goed vinden dat er tijdens schooltijd alcohol gedronken wordt). Als een school voldoet aan al deze criteria, dan is een school op basis van deze criteria alcoholvrij.

Communicatie

De directies is gevraagd of het alcoholbeleid gecommuniceerd wordt naar de ouders van de leerlingen. Bijna alle directies (95%) geven aan dat het alcoholbeleid gecommuniceerd wordt naar de ouders; de overige 5% van de schooldirecties heeft het alcoholbeleid niet gecommuniceerd naar ouders. Drie schooldirecties hebben geen antwoord gegeven op deze vraag.

Schoolfeesten

De directies is gevraagd of de schoolfeesten alcoholvrij zijn. Twee schooldirecties hebben geen antwoord gegeven op deze vraag; vier scholen organiseerden geen schoolfeesten. Van de overige 117 schoollocaties werd er op 62% van de scholen geen alcohol geschonken; op 2% van de scholen werd wel alcohol geschonken; op de overige 36% van de scholen werd alleen alcohol geschonken op feesten van de bovenbouw of op het eindexamenfeest.

Werkweken

De directies is gevraagd of de werkweken alcoholvrij zijn. Drie schooldirecties hebben geen antwoord gegeven op deze vraag; drie scholen organiseerden geen schoolkampen en/of werkweken. Van de overige 117 schoollocaties mocht er op 74% van de scholen door leerlingen geen alcohol gedronken worden tijdens schoolkampen en/of werkweken; op 2% mocht dat wel; op de overige 24% mochten alleen bovenbouwleerlingen, leerlingen ouder dan 16 of leerlingen in gezelschap van een docent alcohol drinken.

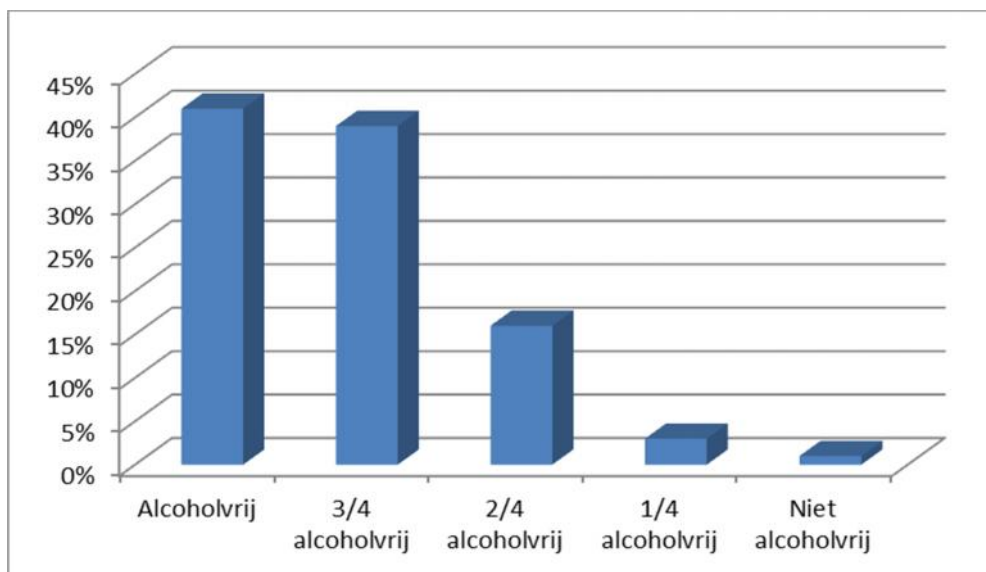
Reglement

Tot slot is de directies gevraagd of de school een reglement heeft opgesteld waarin het alcoholbeleid is vastgelegd. Drie schooldirecties hebben geen antwoord gegeven op deze vraag. Van de overige 120 schoollocaties beschikt 83% van de scholen over een alcoholreglement; de overige scholen (17%) beschikken niet over een dergelijk reglement.

Hoeveel scholen zijn officieel alcoholvrij?

Een school is naar onze maatstaven alcoholvrij, als het alcoholbeleid gecommuniceerd wordt, als er zowel op schoolfeesten als op werkweken geen alcohol gedronken wordt en als er duidelijke regels zijn vastgelegd (alcoholbeleid). Van alle ondervraagde scholen voldeed 41% aan alle vier criteria en kunnen daarom als alcoholvrij beschouwd worden; 39% van de scholen voldeed aan drie van de vier criteria, waarbij de meeste scholen (53%) niet voldeden aan het criteria aangaande alcoholvrije schoolfeesten. Van de scholen voldeed 16% aan twee van de vier criteria, waarbij de meeste scholen (58%) niet voldeden aan de criteria aangaande alcoholvrije schoolfeesten en werkweken; 3% van de scholen voldeed aan slechts één van de vier criteria, waarbij het vooral ging om het criteria communiceren van het alcoholbeleid aan de ouders. Tot slot voldeed slechts één school aan geen van de vier criteria.

Figuur 11. Percentage scholen die (deels) alcoholvrij zijn volgens de vier criteria.

Concluderend:

Deelvraag 4: Hoeveel scholen in Nederland hebben volgens hun schooldirectie een alcoholvrij schoolbeleid?

- Op basis van de antwoorden van schooldirecties op 4 van de 5 criteria van de Alcoholvrije School is 41% van de 121 participerende scholen alcoholvrij; 39% van de scholen is voor drie vierde alcoholvrij, 16% is voor twee vierde alcoholvrij, 3% voor één vierde alcoholvrij en 1% van de scholen is volgens geen enkel criterium alcoholvrij.
- Het organiseren van alcoholvrije schoolfeesten is het criterium dat het minst gehanteerd wordt door scholen volgens schooldirecties. Op 38% van de scholen wordt alcohol geschonken.

4.2 Deelvraag 5: Wat zijn de kenmerken van alcoholvrije scholen in Nederland?

Door middel van statistische analyses is onderzocht of alcoholvrije scholen verschillen van niet-alcoholvrije scholen wat betreft niveau opleiding en grootte van de scholen.

Niveau opleiding

Er is gekeken of de scholen die alcoholvrij zijn significant verschillen in het niveau van de opleiding in vergelijking tot scholen die niet alcoholvrij zijn. Alcoholvrije scholen zijn niet significant vaker of minder vaak een praktijkschool ($\chi^2 = 2,86$, $p = ,09$) of vmbo ($\chi^2 = 2,32$, $p = ,13$); maar wel significant minder vaak een havo-school ($\chi^2 = 3,73$, $p = ,05$); en significant minder vaak een vwo-school ($\chi^2 = 4,61$, $p < ,05$). De conclusie is dat er relatief weinig havo- en vwo-scholen zijn met een alcoholvrij schoolbeleid.

Grootte van de school

De scholen die alcoholvrij zijn, zijn significant kleiner ($M = 722$ leerlingen), dan de scholen die niet alcoholvrij zijn ($M = 917$ leerlingen; $F(1,121) = 4,04$, $p < ,05$).

Concluderend:

Deelvraag5: Wat zijn de kenmerken van alcoholvrije scholen in Nederland?

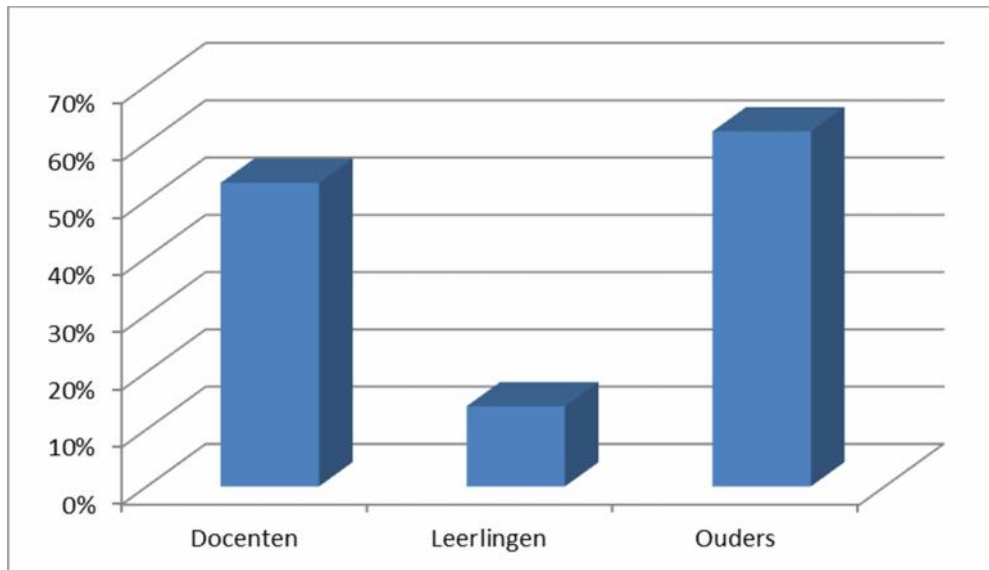
- Uit de analyses blijkt dat havo- en vwo-scholen minder vaak een alcoholvrij schoolbeleid hebben.
- Daarnaast komt naar voren dat scholen met een kleiner aantal leerlingen vaker een alcoholvrij schoolbeleid hebben dan scholen met een groter aantal leerlingen.

4.3 Deelvraag 6: Wat is volgens schooldirecties het draagvlak onder leerlingen, ouders en docenten voor 'de Alcoholvrije School'?

In Figuur 12 is uitgebeeld hoe schooldirecties het draagvlak onder leerlingen, ouders en docenten inschatten. De directies schatten in dat docenten enthousiast zouden zijn over de Alcoholvrije School: ruim de helft van de directies (53%) veronderstelt een hoog tot zeer hoog draagvlak onder docenten. Volgens de directies zouden ouders zeer enthousiast zijn over de Alcoholvrije School: een ruime

meerderheid (62%) van de directies veronderstelt een hoog tot zeer hoog draagvlak onder ouders. Het draagvlak onder leerlingen wordt daarentegen veel lager ingeschat: slechts 1 op de 7 directies (14%) schat in dat het draagvlak van leerlingen voor de Alcoholvrije School hoog tot zeer hoog is.

Figuur 12. Percentage directieleden dat een hoog tot zeer hoog draagvlak voor de alcoholvrije school veronderstelt bij docenten, ouders en leerlingen.

Concluderend:

Deelvraag 6: Wat is volgens schooldirecties het draagvlak onder leerlingen, ouders en docenten voor 'de Alcoholvrije School'?

- Schooldirecties veronderstellen een hoog tot zeer hoog draagvlak voor de Alcoholvrije School onder docenten (53%) en ouders (62%), maar niet onder leerlingen (14%).

5. Focusgroep gesprekken met docenten, ouders en leerlingen over de Alcoholvrije School

De enquêtes hebben inzicht gegeven in wat de Alcoholvrije School betekent voor een representatieve steekproef van leerlingen en schooldirecties. In hoofdstuk 4 bleek dat de schooldirecties veronderstelden dat het draagvlak onder ouders voor de Alcoholvrije School groot is en onder leerlingen juist erg klein. Om meer inzicht te krijgen in de ervaringen van docenten, ouders en leerlingen, die daadwerkelijk te maken hebben met de Alcoholvrije School, zijn er focusgroep gesprekken gehouden met deze doelgroepen. In totaal zijn er gesprekken gevoerd op drie alcoholvrije scholen. Aan 17 docenten, 17 leerlingen en 9 ouders is gevraagd naar de succes- en/of faalfactoren van het alcoholvrije beleid op hun school. Hieronder wordt per doelgroep beschreven wat hun ervaringen zijn.

5.1 Deelvraag 7: Wat zijn de ervaringen met ‘de Alcoholvrije School’ van docenten?

5.1.1 Communicatie

Tijdens de gesprekken met docenten is ingegaan op de communicatie over de Alcoholvrije School en hoe de docenten denken over het alcoholvrije beleid. Uit de gesprekken komt naar voren dat alle docenten weten dat hun school alcoholvrij is. Opvallend is echter dat op alle drie de scholen een aantal docenten niet weet wat de Alcoholvrije School precies inhoudt. Tijdens de gesprekken ontstonden af en toe discussies tussen de docenten waaruit bleek dat het alcoholvrije beleid niet duidelijk is gecommuniceerd naar de docenten. De grootste verwarring bestond over de regels voor docenten met betrekking tot alcoholgebruik. Tegelijkertijd zijn de regels voor docenten voor een aantal docenten van één school een reden waarom ze het alcoholvrije beleid niet steunen en zich er soms niet aan houden. Op de andere twee scholen staan alle geïnterviewde docenten achter het alcoholvrije beleid van hun school. Bij één van deze twee scholen geeft één van de docenten wel als kanttekening aan dat niet alle docenten achter het beleid staan. Desondanks conformeren deze docenten zich wel aan het beleid.

Op twee scholen wordt communicatie naar zowel docenten, ouders als leerlingen als essentieel onderdeel van het alcoholvrije beleid genoemd. De docenten van één van deze scholen geven aan dat communicatie op hun school verbeterd moet worden om alle docenten op één lijn te krijgen. Docenten van de andere school geven aan dat communicatie een succesfactor voor het alcoholvrije beleid kan zijn als de school een lange adem heeft en veel investeert in bijvoorbeeld voorlichting in lessen, tijdens ouderavonden en voorafgaand aan alcoholvrije feesten. Met name de communicatie naar leerlingen kan volgens een aantal docenten beter. Zo zouden leerlingen via mentorlessen meer en beter geïnformeerd kunnen worden over bijvoorbeeld de regels tijdens werkweken. Eén docent plaatste hier een kanttekening bij dat het gewenst is om handvatten te krijgen om de regels en

informatie over te brengen op de leerlingen. Het is voor mentoren bijvoorbeeld onduidelijk wat zij op het gebied van het alcoholbeleid moeten oppakken met hun mentorleerlingen.

5.1.2 Schoolfeesten

Gedurende de gesprekken met docenten is ook ingegaan op de schoolfeesten die door de school worden georganiseerd en hoe deze alcoholvrij worden gehouden. Op één school geven de docenten aan dat het indrinken en het verstoppert van alcohol in en rondom school een probleem was voordat de school alcoholvrij werd. Leerlingen dronken voorafgaand aan het feest alcohol en verstopten alcohol rondom school om gedurende het feest buiten alcohol te nuttigen. Bij de overige twee scholen zijn geen specifieke problemen genoemd.

Alle drie de scholen hebben inmiddels verschillende maatregelen genomen om het indrinken en het verstoppert of meesmokkelen van alcohol te voorkomen. Een maatregel die bij alle scholen door de docenten is genoemd, is het afnemen van blaasballonnen bij de ingang van het schoolfeest. Dit wordt zeer effectief bevonden voor het terugdringen van het indrinken bij leerlingen. Het zorgt er volgens de docenten enerzijds voor dat jongeren onder invloed niet binnen kunnen komen en anderzijds werkt het preventief voor volgende schoolfeesten. Leerlingen durven geen alcohol meer te drinken voorafgaand aan een schoolfeest. Hier wordt door docenten van één school aan toegevoegd dat hoge sancties op het drinken van alcohol deze preventieve werking versterkt. Bij deze school mogen leerlingen die betrapt worden op alcohol gebruik onder andere een jaar lang niet meer naar schoolfeesten.

Een andere maatregel die bij twee scholen wordt toegepast, is het binnenhouden van leerlingen nadat ze tot het schoolfeest zijn toegelaten. Volgens de docenten op deze scholen is dit een effectieve maatregel om te voorkomen dat leerlingen tijdens het feest naar buiten gaan om alcohol te drinken die vooraf elders is verstopt.

Tenslotte wordt door docenten van één school aangegeven dat voorafgaand aan sommige schoolfeesten kluisjes van leerlingen worden gecontroleerd op alcoholhoudende drank. Hierbij worden niet alle kluisjes gecontroleerd, maar alleen de kluisjes die tijdens het feest bereikbaar zijn voor leerlingen en alleen de kluisjes van personen waarvan redelijkerwijs wordt vermoed dat ze wellicht alcohol hebben verstopt.

5.1.3 Buitenschoolse activiteiten

Tijdens de gesprekken met docenten is eveneens ingegaan op regels met betrekking tot het alcoholgebruik bij buitenschoolse activiteiten (werkweken, excursies, etc.). Wat opvalt is dat docenten verschillende meningen en ideeën hebben over de regels rondom alcoholgebruik tijdens deze activiteiten.

Bij één school geven de docenten aan dat elke docent een eigen invulling geeft aan bijvoorbeeld werkweken. De handhaving van de regels verschilt per docent en wordt niet altijd goed nageleefd. Bij een andere school verschilt per activiteit hoe en wat er gecommuniceerd wordt naar ouders en leerlingen. Bij de ene activiteit krijgen ouders bijvoorbeeld een brief van tevoren en bij een andere

activiteit niet. De docenten zijn zich er van bewust dat het goed zou zijn om gelijke regels te stellen en onderling tips uit te wisselen om het alcoholgebruik tegen te gaan. Het belangrijkste is volgens docenten om duidelijke regels en strenge sancties te stellen en te communiceren naar zowel de leerlingen als de ouders. Op twee scholen worden leerlingen op eigen kosten (of op kosten van de ouders) naar huis gestuurd wanneer ze betrapt worden op alcoholgebruik tijdens een werkweek of excursie. Deze maatregel is door deze twee scholen in een reisprotocol geplaatst die de jongeren en ouders vooraf te zien krijgen. Bij één van deze scholen moeten de ouders dit protocol vooraf ondertekenen. De docenten zijn er van overtuigd dat het communiceren van een dergelijke sanctie preventief werkt en dat jongeren geen alcohol drinken.

Het controleren van deze regels lijkt echter niet systematisch te gebeuren. Het verschilt wederom per activiteit of er gecontroleerd wordt. Bij sommige werkweken gaat bijvoorbeeld een blaasapparaat mee om leerlingen te controleren, terwijl bij andere werkweken de tassen en kamers van leerlingen worden gecontroleerd op alcohol en bij weer andere werkweken wordt helemaal niet gecontroleerd.

Wat betreft alcoholgebruik door docenten geldt eveneens dat docenten verschillen van mening of dat wel of niet mag. De ene docent vindt dat het helemaal niet mag, een andere docent vindt dat het moet kunnen als de leerlingen niet in de buurt zijn en weer een andere docent vindt dat het altijd moet kunnen tijdens een werkweek. Zoals in de inleiding is beschreven, is één van de criteria van de alcoholvrije school dat docenten geen alcohol mogen drinken in het bijzijn van leerlingen en wanneer zij in functie zijn. Desondanks geven docenten van twee scholen aan dat zij wel eens alcohol drinken tijdens werkweken. Sommige docenten doen dat alleen uit het zicht van leerlingen, maar sommige docenten letten daar niet op. Tijdens de gesprekken leidde dit tot onderlinge discussies.

5.1.4 Drinken onder schooltijd

Tenslotte is tijdens de gesprekken met docenten gesproken over alcoholgebruik door leerlingen onder schooltijd. Wat opvalt is dat weinig docenten ervan op de hoogte zijn of dit voorkomt. Op één school geven de docenten aan dat ze nog nooit hebben opgemerkt dat een leerling alcohol dronk onder schooltijd. Docenten van een andere school noemen één incident waarbij een leerling heeft toegegeven wel eens alcohol te hebben gedronken op het schoolplein. Op de derde school geven sommige docenten aan dat het nauwelijks voorkomt, terwijl andere docenten aangeven dat het wel vaker voorkomt.

Daarnaast weten de meeste docenten niet hoe er gecontroleerd wordt of leerlingen alcohol drinken onder schooltijd. Bij één school is dit wel bekend. De docenten van deze school geven aan dat er overdag wel eens kluisjes worden gecontroleerd op alcoholgebruik. Dit gebeurt wanneer een leerling wordt verdacht van alcohol- of drugsgebruik. Op het moment dat alcohol (of drugs) wordt aangetroffen, grijpt de school in. Als er niets wordt gevonden wordt er een briefje in de kluis geplaatst waarop staat dat het desbetreffende kluisje is gecontroleerd en dat het in orde was. Volgens de docenten werkt dit eveneens preventief doordat de school zo laat zien dat kluisjes worden

gecontroleerd. Hierdoor zijn leerlingen wellicht minder snel geneigd alcohol in hun kluisje te verstoppen.

Over het algemeen geven de docenten aan dat het alcoholvrije beleid goed werkt. Met name het uitvoeren van controles met blaasapparaten en het controleren van kluisjes wordt als zeer effectief ervaren om het (in)drinken van alcohol tijdens schoolfeesten tegen te gaan. Ook het controleren van kluisjes onder schooltijd kan volgens docenten een preventieve werking hebben op alcoholgebruik van leerlingen. Wel zien docenten nog ruimte voor verbetering in het alcoholvrije beleid op hun school. Deze verbetering lijkt voornamelijk op het gebied van communicatie nodig te zijn. Docenten vinden dat er duidelijker gecommuniceerd moet worden over het alcoholvrije beleid. Ze willen graag weten en kunnen communiceren wat wel mag en wat niet mag. Met name over werkweken bestaat veel onduidelijkheid en heeft volgens de docenten meer toelichting vanuit de schooldirectie. Daarnaast geven docenten aan dat er meer en beter gecommuniceerd moet worden naar leerlingen over het alcoholbeleid van de school. Docenten willen hier graag handvatten voor krijgen om het onderwerp aan te kaarten, bijvoorbeeld tijdens mentorlessen. Tenslotte vindt een aantal docenten dat ouders ook meer betrokken moeten worden bij het alcoholvrije beleid van de school.

Concluderend:

Deelvraag 7: Wat zijn de ervaringen met 'de Alcoholvrije School' van docenten?

- Over het algemeen geven de docenten aan dat het alcoholvrije beleid goed werkt. Met name het uitvoeren van controles met blaasapparaten en het controleren van kluisjes wordt als zeer effectief ervaren om het (in)drinken van alcohol bij schoolfeesten tegen te gaan.
- Ook het controleren van kluisjes onder schooltijd kan volgens docenten een preventieve werking hebben op alcoholgebruik van leerlingen.
- Wel zien docenten nog ruimte voor verbetering in het alcoholvrije beleid op hun school, met name op het gebied van communicatie.
- Docenten willen graag weten wat wel mag en wat niet mag. Met name over werkweken bestaat veel onduidelijkheid en heeft volgens de docenten meer toelichting vanuit de schooldirectie.
- Docenten willen graag handvatten krijgen om het alcoholbeleid van de school meer en beter uit te leggen aan leerlingen, bijvoorbeeld tijdens mentorlessen.
- Een aantal docenten vindt dat ouders ook meer betrokken moeten worden bij het alcoholvrije beleid van de school.

5.2 Deelvraag 8: Wat zijn de ervaringen met 'de Alcoholvrije School' van leerlingen?

5.2.1 Communicatie en alcoholvoorlichting

Tijdens de focusgroep gesprekken met leerlingen is ingegaan op het alcoholbeleid van hun school en hoe dit gecommuniceerd is naar de leerlingen. Uit de gesprekken komt naar voren dat sommige leerlingen niet weten dat hun school alcoholvrij is. De meeste leerlingen weten wel dat de school alcoholvrij is, maar weten niet precies wat de regels daarbij zijn.

Wanneer gevraagd wordt hoe de school gecommuniceerd heeft over het alcoholvrije beleid, blijkt dat op één school niet alle leerlingen bereikt zijn. De leerlingen van deze school geven aan dat het alcoholvrije beleid alleen is gecommuniceerd door middel van posters voorafgaande aan een alcoholvrij schoolfeest. Echter, niet alle leerlingen hebben die posters gezien en waren dus niet op de hoogte van het beleid. Op de andere twee scholen zijn alle participerende leerlingen wel bereikt door middel van communicatie via de mentor, via andere leraren en via aankondigingen van schoolfeesten. De leerlingen van één school geven aan dat ze de website van de school, de schoolgids en de nieuwsbrieven niet lezen en weten dus niet of deze middelen zijn gebruikt om te communiceren over het alcoholvrije beleid.

Opvallend is dat op alle drie de scholen de leerlingen aangeven dat ze het heel normaal vinden dat er hun school alcoholvrij is. Daarnaast vinden de meeste leerlingen dat de school meer moet communiceren over de alcoholvrije school, door middel van bijvoorbeeld posters en mentorlessen.

5.2.2 Schoolfeesten

Tijdens de gesprekken met leerlingen is ook ingegaan op de schoolfeesten die door hun school worden georganiseerd. Uit de gesprekken komt naar voren dat het per school verschilt hoeveel leerlingen er naar de schoolfeesten gaan. Op de ene school gaan er heel weinig leerlingen naar de schoolfeesten, omdat de feesten volgens hen niet leuk zijn. Dit komt volgens de leerlingen echter niet doordat er geen alcohol wordt geschonken, maar omdat weinig leerlingen de feesten bezoeken. Op de twee andere scholen geven de leerlingen aan dat de feesten wel door veel leerlingen bezocht worden, maar dat het niet altijd leuk is. Wanneer een bekende dj of een leuk thema aan het feest wordt gekoppeld, is het volgens de leerlingen vaak wel leuk. Volgens een leerling die helpt bij het organiseren van schoolfeesten zijn een goede organisatie en duidelijke aankondigingen belangrijk om veel leerlingen te interesseren. De genoemde mogelijkheden om het schoolfeest aan te kondigen zijn posters, via mentorlessen en via lessen van andere leraren.

Op alle drie de scholen geven alle leerlingen aan dat er geen alcohol wordt geschonken tijdens schoolfeesten. Wel geven leerlingen op twee scholen aan dat er door leerlingen ingedronken wordt voorafgaand aan schoolfeesten. Op één van deze scholen wordt aangegeven dat er door veel leerlingen wordt ingedronken en dat ze vervolgens alsnog binnenkomen op het feest. Bij de andere school wordt aangegeven dat een paar leerlingen wel eens indrinken voorafgaand aan een feest, maar dat zij niet altijd binnenkomen. Soms wordt er aan de deur gecontroleerd met alcoholtesters en wordt de toegang geweigerd aan de leerlingen die ingedronken hebben.

Naast het indrinken blijkt het mee naar binnen smokkelen van alcohol ook een manier te zijn voor jongeren om toch alcohol te kunnen drinken. Dit wordt op één school genoemd. Om dit te voorkomen worden op één van de andere twee scholen steekproefsgewijs kluisjes van leerlingen gecontroleerd. Bij de derde school heeft het verstopen van alcohol in kluisjes voor schoolfeesten geen zin aangezien leerlingen tijdens schoolfeesten niet bij hun kluisje kunnen.

De meeste leerlingen in de focusgroepen vinden het normaal dat er geen alcohol wordt geschonken tijdens schoolfeesten. Er is echter een aantal leerlingen, van 16 jaar of ouder, die vinden dat het op schoolfeesten voor jongeren die 16 jaar of ouder zijn mogelijk moet zijn om alcohol te drinken. Zij stellen zelf voor om een systeem met polsbandjes te gebruiken. Andere leerlingen geven juist aan dat de school door moet gaan met het controleren van kluisjes en het afnemen van blaastesten bij schoolfeesten.

5.2.3 Buitenschoolse activiteiten

In de gesprekken met leerlingen is eveneens ingegaan op buitenschoolse activiteiten die door hun school worden georganiseerd. Op één school hebben de leerlingen nog geen buitenschoolse activiteit gehad. Op de andere twee scholen geven de leerlingen aan dat zij al wel één of meerdere buitenschoolse activiteiten hebben meegemaakt.

Bij één school wordt er volgens leerlingen voorafgaand aan activiteiten gecommuniceerd door middel van een brief waarin staat dat er geen alcohol gedronken of meegenomen mag worden. De leerlingen van deze school geven aan dat er geen alcohol wordt meegenomen door leerlingen. Dit zijn echter leerlingen uit de eerste en tweede klas, bij wie het thema alcohol wellicht nog niet speelt. Op de andere school geven leerlingen uit de derde en vierde klas aan dat de controle op werkweken niet heel streng is. Volgens hen drinken leerlingen wel alcohol tijdens buitenschoolse activiteiten. Tijdens werkweken wordt in de vrije tijd van leerlingen alcohol in de supermarkt gekocht. Dit wordt wel stiekem gedaan, aangezien ze anders door de leraren naar huis gestuurd worden. De extra reiskosten (naar huis) komen in dat geval voor rekening van de leerling. De leerlingen geven aan dat het, naar hun weten, één keer is voorgekomen dat een leerling naar huis is gestuurd. Ondanks deze sancties drinken leerlingen nog steeds alcohol tijdens werkweken.

Naast het alcoholgebruik door leerlingen, geven leerlingen ook aan dat docenten tijdens buitenschoolse activiteiten wel eens alcohol drinken. Leerlingen geven tijdens de gesprekken aan dat de docenten soms alcohol drinken met andere begeleiders tijdens een werkweek. Volgens de leerlingen doen docenten dit alleen als er geen leerlingen bij zijn. Het komt echter voor dat leerlingen de docenten alcohol hebben zien drinken.

Tot slot geven de leerlingen aan dat ze het niet erg vinden om tijdens een eendaagse excursie geen alcohol te drinken. De oudere leerlingen zouden het echter wel leuk vinden om een keer alcohol te drinken tijdens meerdaagse excursies of werkweken.

5.2.4 Drinken onder schooltijd

Tenslotte is tijdens de gesprekken met leerlingen ingegaan op het alcoholgebruik van leerlingen onder schooltijd en of de school hierop controleert. Hierbij gaat het om alcoholgebruik in en om het schoolgebouw tijdens reguliere lestijden. Bij één school zeggen de leerlingen niet bekend te zijn met

medeleerlingen die alcohol gebruiken onder schooltijd. Bij de andere twee scholen geven de leerlingen aan dat zij wel eens gehoord of gezien hebben dat er alcohol wordt gedronken op school. Op één school noemen de leerlingen een incident waarbij een leerling een paar dagen geschorst is naar aanleiding van alcoholgebruik onder schooltijd. Bij de andere school wordt een voorbeeld genoemd dat een medeleerling in de pauze een mixdrankje aan het drinken was.

Om te voorkomen dat leerlingen drinken onder schooltijd worden volgens leerlingen van twee scholen meerdere controles uitgevoerd, waarbij kluisjes van leerlingen worden opengemaakt. Of er hierbij wel eens een leerling is betrapt weten ze niet. Een andere maatregel die genoemd is door leerlingen, is het maken van afspraken met supermarkten in de buurt om geen alcohol (en tabak) te verkopen voor 17.00 uur. Hierdoor kunnen jongeren in de pauzes en tussenuren geen alcohol kopen in de buurt.

Concluderend:

Deelvraag 8: Wat zijn de ervaringen met 'de Alcoholvrije School' van leerlingen?

- Over het algemeen vinden de leerlingen van de drie bezochte scholen het goed dat hun school alcoholvrij is. Volgens hen werkt het alcoholvrije beleid goed in de praktijk.
- Als tip geven leerlingen mee om de kluisjes op school te blijven controleren en blaastesten af te nemen bij schoolfeesten.
- Leerlingen raden aan om het alcoholvrije beleid meer onder de aandacht te brengen door posters in de school op te hangen en om het in de mentorles te bespreken.
- Een paar leerlingen geven aan dat er strenger gecontroleerd zou mogen worden tijdens werkweken om te zorgen dat deze alcoholvrij zijn.

5.3 Deelvraag 9: Wat zijn de ervaringen met 'de Alcoholvrije School' van ouders?

5.3.1 Communicatie

Met de ouders is gesproken over de communicatie van de school naar ouders over de Alcoholvrije School. Uit de gesprekken komt naar voren dat de meeste ouders op de hoogte zijn van het alcoholvrije beleid van de school waar hun kinderen les krijgen. De ouders geven meerdere bronnen aan waaruit ze dit vernomen hebben: ouderraad, schoolgids, nieuwsbrief en via een evenement waarbij de Alcoholvrije School werd geïntroduceerd. Enkele ouders geven echter aan dat in hun beleving lang niet alle ouders de schoolgids en de nieuwsbrief lezen. Om zoveel mogelijk ouders te bereiken kunnen volgens de ouders ook ouderavonden, informatiemappen en de schoolwebsite worden ingezet.

Alle ouders geven aan dat ze een voorstander zijn van het alcoholvrije beleid. Op twee scholen geven enkele ouders echter aan dat leerlingen, naar hun mening, wel alcohol zouden moeten kunnen drinken tijdens een eindexamenreceptie of een eindexamengala. Andere ouders zijn het hier niet mee eens. Waar alle ouders het wel over eens zijn, is dat voorafgaand aan dergelijke evenementen duidelijk gecommuniceerd moet worden of er alcohol gedronken mag worden (door leerlingen, docenten en ouders).

Bij één school wordt door ouders benoemd dat er aan het begin sprake kan zijn van een 'acceptatiefase', waarin niet iedereen blij is met het alcoholvrije beleid. De ouders zijn er echter van overtuigd dat het alcoholvrije beleid na verloop van tijd door de meeste leerlingen wordt geaccepteerd. Ter ondersteuning van deze acceptatiefase is het volgens de ouders belangrijk om het beleid van begin af aan goed en duidelijk te communiceren naar zowel leerlingen als ouders. Om alle ouders en leerlingen te bereiken, moeten zo veel mogelijk communicatiemiddelen worden ingezet volgens de ouders.

5.3.2 Schoolfeesten

In de gesprekken met ouders zijn ook de schoolfeesten en het alcoholgebruik door leerlingen tijdens het feest aan bod gekomen. De meeste ouders weten dat de schoolfeesten alcoholvrij zijn, maar hebben weinig zicht op wat er exact gebeurt tijdens schoolfeesten. De ouders die wel wat meekrijgen over schoolfeesten horen dat meestal via hun kinderen, andere ouders of via een nieuwsbrief van de school.

De ouders hebben het idee dat het alcoholvrije beleid soepel verloopt met betrekking tot schoolfeesten. Op één school hebben ouders vernomen dat een incident heeft plaatsgevonden, waarbij een leerling is betrapt op het indrinken van alcohol. Op de overige scholen hebben ouders geen verhalen gehoord dat leerlingen alcohol genuttigd hebben voor of tijdens schoolfeesten. De ouders zijn wel op de hoogte van de maatregelen die worden getroffen wanneer een leerling betrapt wordt op alcoholgebruik voor of tijdens een schoolfeest. Bij alle scholen worden de ouders gebeld en wordt de leerling (onder begeleiding van de ouders) naar huis gestuurd. De ouders vinden strenge sancties belangrijk.

5.3.3 Buitenschoolse activiteiten

Tijdens de gesprekken met ouders zijn eveneens buitenschoolse activiteiten besproken. Voor deze activiteiten geldt ongeveer hetzelfde als voor schoolfeesten: ouders hebben weinig zicht op wat er exact gebeurt. De meeste ouders geven aan dat ze voorafgaand aan excursies en werkweken een brief krijgen, waarin de regels rondom alcoholgebruik en de bijbehorende sancties worden toegelicht.

Of leerlingen en docenten alcohol drinken tijdens buitenschoolse activiteiten weten de meeste ouders niet. Eén ouder geeft aan dat er tijdens een werkweek door meerdere leerlingen alcohol is gedronken. Daarnaast geven de ouders van alle scholen aan dat ze niet weten of docenten controleren op alcoholgebruik tijdens buitenschoolse activiteiten. Dit is volgens de ouders een belangrijk aspect waar de school meer informatie over zou kunnen verstrekken.

5.3.4 Alcoholgebruik onder schooltijd

Ook alcoholgebruik onder schooltijd is aan bod gekomen tijdens de gesprekken met ouders. Dit is eveneens een aspect waar ouders weinig zicht op hebben. Er is één incident bekend waarbij een

leerling die dronken in de les zat, naar huis is gestuurd en vervolgens is geschorst. De meeste ouders geven aan dat zij niet verwachten dat leerlingen onder schooltijd alcohol drinken.

Bij één school geven de ouders aan dat er overdag wel eens kluisjes worden gecontroleerd op alcoholhoudende dranken. Bij de overige scholen weten de ouders niet of er gecontroleerd wordt op alcoholgebruik onder schooltijd.

5.3.5 Conclusie

Over het algemeen hebben ouders de indruk dat het alcoholvrije beleid van de school waar hun kind les krijgt effectief is in het voorkomen van alcoholgebruik door leerlingen onder schooltijd en tijdens feesten en buitenschoolse activiteiten. Ze geven daarbij wel aan dat ze weinig zicht hebben op wat er daadwerkelijk gebeurt onder schooltijd en tijdens schoolfeesten en buitenschoolse activiteiten. Ouders zouden graag meer inzicht krijgen in de controles die de school uitvoert om te zorgen dat de school alcoholvrij blijft.

Volgens de ouders zijn een eenduidig beleid en duidelijke sancties erg belangrijk om te zorgen dat de criteria van de Alcoholvrije School worden nageleefd. Aan het begin kan volgens ouders sprake zijn van een 'acceptatiefase', maar dat de Alcoholvrije School na verloop van tijd door de meeste leerlingen wordt geaccepteerd. Om dit proces te bespoedigen is communicatie een belangrijke factor volgens de ouders.

Concluderend:

Deelvraag 9: Wat zijn de ervaringen met 'de Alcoholvrije School' van ouders?

- Over het algemeen hebben ouders de indruk dat het alcoholvrije beleid van de school waar hun kind les krijgt effectief is in het voorkomen van alcoholgebruik door leerlingen onder schooltijd en tijdens feesten en buitenschoolse activiteiten.
- Ze geven weliswaar aan dat ze weinig zicht hebben op wat er daadwerkelijk gebeurt onder schooltijd en tijdens schoolfeesten en buitenschoolse activiteiten. Ouders zouden graag meer inzicht krijgen in de controles die de school uitvoert om te zorgen dat de school alcoholvrij blijft.
- Volgens de ouders zijn een eenduidig beleid en duidelijke sancties erg belangrijk om te zorgen dat de criteria van de Alcoholvrije School worden nageleefd.
- Aan het begin kan volgens ouders sprake zijn van een 'acceptatiefase', maar dat de Alcoholvrije School na verloop van tijd door de meeste leerlingen wordt geaccepteerd. Om dit proces te bespoedigen is communicatie een belangrijke factor volgens de ouders.

6. Huidig alcoholbeleid op scholen in vergelijking met eerdere jaren

Het doel van dit deelonderzoek is om te analyseren of er verbeteringen zichtbaar zijn in het alcoholgebruik en het alcoholbeleid op scholen in 2012, in vergelijking met 2005, 2009 en 2011. In dit hoofdstuk worden de onderzoeksresultaten van deze 4 jaren met elkaar vergeleken. Het onderzoek in 2012 heeft echter meer aspecten en perspectieven op het alcoholbeleid op scholen bevraagd. Zo zijn in voorgaande jaren alleen leerlingen gevraagd om deel te nemen aan het onderzoek. Daarom zal in dit hoofdstuk een selectie van de resultaten worden vergeleken.

6.1 Deelvraag 10: Hoe heeft het alcoholbeleid van Nederlandse scholen zich ontwikkeld sinds 2005?

6.1.1 Schoolfeesten

Het aantal scholen dat schoolfeesten organiseert is in vergelijking met eerdere jaren nagenoeg gelijk gebleven. In 2005 gaf 96% van de leerlingen aan dat hun school schoolfeesten organiseert, in 2009 lag dit percentage op 95%, in 2011 was dit 92% en in 2012 is het percentage licht gestegen naar 97%. Ook het percentage leerlingen dat meestal naar schoolfeesten gaat is over de jaren redelijk gelijk gebleven. In 2005 was dit percentage 79% en na een lichte daling in 2009 (66%), is het percentage sinds 2011 (71%) weer toegenomen tot 74% in 2012.

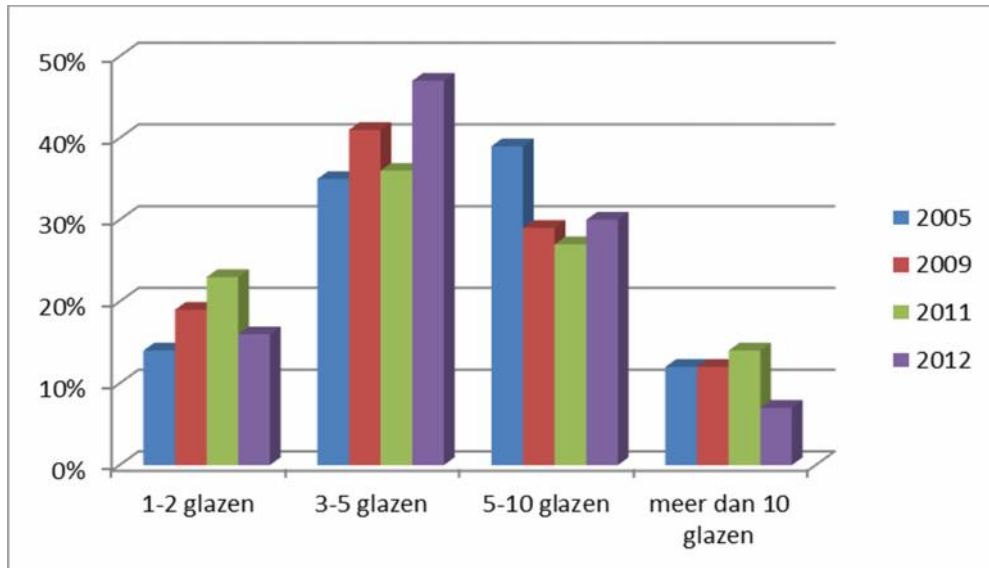
In alle vier jaren is gevraagd of er alcohol wordt geschonken tijdens schoolfeesten. Uit de resultaten komt naar voren dat sinds 2005 een dalende trend zichtbaar is in het aantal leerlingen dat aangeeft dat er alcohol geschonken wordt. In 2005 gaf 76% van de leerlingen dit nog aan, in 2009 was dit 63%, in 2011 56% en in 2012 is het percentage verder gedaald naar 41%. Leerlingen die aangeven dat hun school alcohol schenkt tijdens schoolfeesten, geven (net als in 2011) bijna allemaal aan dat hun school regels hanteert rondom het schenken van alcohol.

Het percentage leerlingen dat aangeeft wel eens alcohol te drinken op schoolfeesten (65%) is in 2012 hoger dan het percentage leerlingen dat aangeeft dat er alcohol wordt geschonken op schoolfeesten (41%). Het percentage leerlingen dat aangeeft wel eens alcohol te drinken tijdens schoolfeesten is in de afgelopen jaren vrij stabiel gebleven rond de 65%, ondanks de daling in het percentage leerlingen dat aangeeft dat alcohol geschonken wordt door de school. Van de leerlingen onder de 16 jaar geeft 39% aan wel eens alcohol te drinken op een schoolfeest. In 2011 was dit percentage nog 34%, in 2009 was het 33% en in 2005 lag het percentage op 51%.

Figuur 13 laat zien hoe het gerapporteerde alcoholgebruik is veranderd tussen 2005 en 2012. Het valt op dat zowel de laagste categorie (0 tot 2 glazen) en de hoogste categorie (10 of meer glazen) in 2012 door minder leerlingen is gerapporteerd. De meeste leerlingen drinken, net als in voorgaande

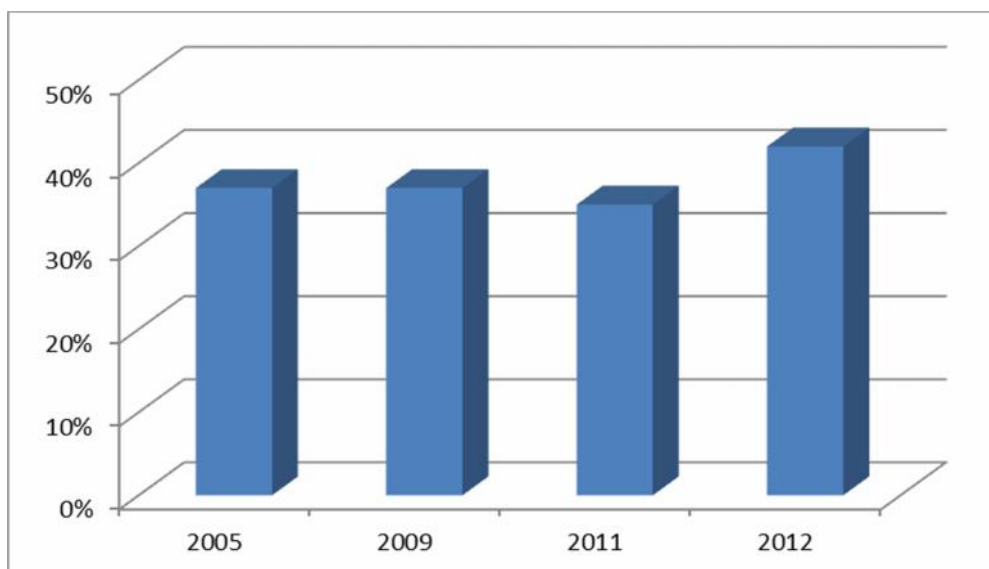
jaren, drie tot tien glazen. Deze twee middelste categorieën zijn in 2012 nog verder toegenomen in vergelijking met vorige jaren.

Figuur 13. Het percentage leerlingen dat aangeeft hoeveel glazen alcohol zij gemiddeld drinken tijdens een schoolfeest.

In Figuur 14 is te zien dat het aantal leerlingen dat aangeeft wel eens in te drinken voorafgaand aan een schoolfeest licht is toegenomen in 2012, vergeleken met de voorgaande jaren. In 2005 en 2009 lag het percentage leerlingen op 37% en in 2011 was dit percentage 35%. In 2012 is het aantal indrinkende leerlingen toegenomen naar 42%.

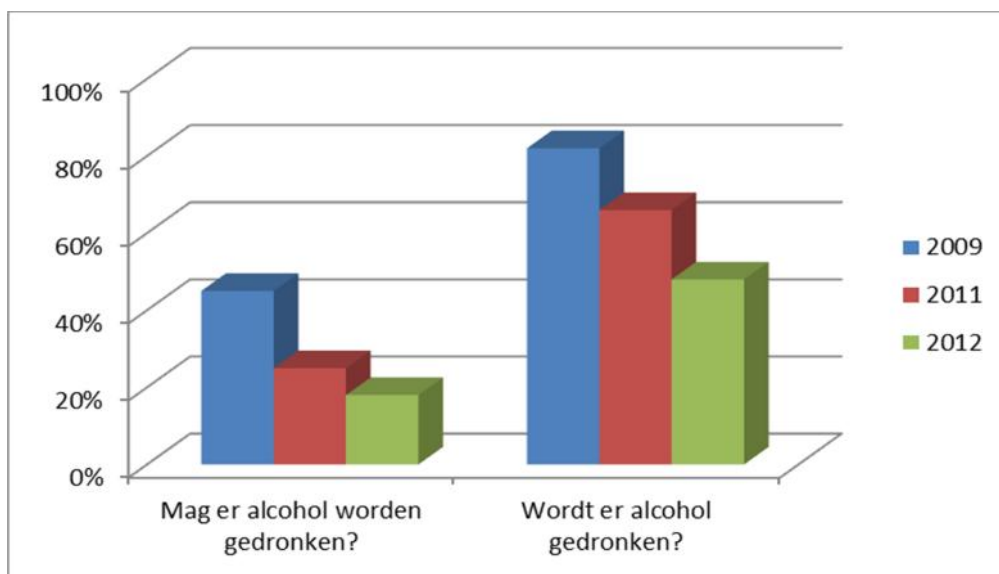
Figuur 14. Percentage leerlingen dat aangeeft in te drinken voorafgaand aan een schoolfeest.

6.1.2 Werkweken

In 2005 is het alcoholgebruik van leerlingen tijdens werkweken niet gemeten. In deze paragraaf zullen daarom alleen de jaren 2009, 2011 en 2012 onderling worden vergeleken. In Figuur 15 is de discrepantie weergegeven tussen de regels van school omtrent alcoholgebruik (mag er alcohol worden gedronken?) en het gedrag van leerlingen (wordt er alcohol gedronken?). Het figuur laat zien dat in zowel 2009, 2011 als 2012 het percentage leerlingen dat aangeeft alcohol te drinken tijdens werkweken veel groter is dan het percentage leerlingen dat aangeeft dat hun school toestaat dat leerlingen alcohol drinken. Tegelijkertijd laat het figuur een dalende trend zien voor zowel de regels omtrent alcoholgebruik als het alcoholgebruik van leerlingen.

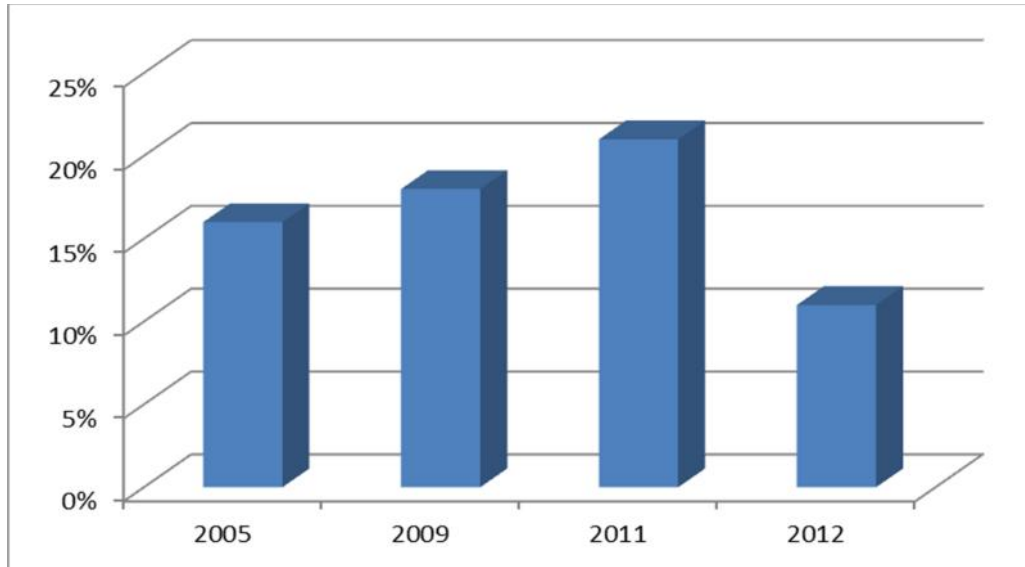
Figuur 15. Percentage leerlingen dat aangeeft of er alcohol gedronken mag worden en of er alcohol wordt gedronken tijdens werkweken.

6.1.3 Onder schooltijd

In alle vier de jaren zijn leerlingen gevraagd of zij wel eens alcohol hebben gedronken onder schooltijd. Hier gaat het niet om schoolfeesten en werkweken, maar om reguliere schooltijd zoals tijdens pauzes of tussenuren. In Figuur 16 laat zien hoeveel leerlingen aangeven wel eens alcohol te drinken onder schooltijd. Opvallend is de stijging van het percentage tussen 2005 en 2011 van 16% naar 21%, die gevolgd wordt door een daling in 2012 naar 11%. In één jaar tijd is het aantal leerlingen dat aangeeft wel eens alcohol te drinken onder schooltijd bijna gehalveerd.

Figuur 16. Percentage leerlingen dat aangeeft wel eens alcohol te drinken onder schooltijd.

Concluderend:

Deelvraag 10: Hoe heeft het alcoholbeleid van Nederlandse scholen zich ontwikkeld sinds 2005?

- Het percentage leerlingen dat aangeeft dat hun school **schoolfeesten** organiseert (97%) en het percentage leerlingen dat naar schoolfeesten gaat (74%), is redelijk stabiel gebleven tussen 2005 en 2012.
- Het percentage leerlingen dat aangeeft wel eens alcohol te drinken tijdens schoolfeesten is redelijk gelijk gebleven rond de 65%, terwijl het percentage leerlingen dat aangeeft dat er alcohol geschonken wordt tijdens schoolfeesten juist gedaald is van 76% in 2005 naar 41% in 2012.
- Het percentage leerlingen dat aangeeft wel eens in te drinken voorafgaand aan een schoolfeest is licht toegenomen van 35% in 2011 naar 42% in 2012.
- Het percentage leerlingen dat aangeeft alcohol te drinken tijdens **werkweken** is in 2009, 2011 en 2012 veel groter dan het percentage leerlingen dat aangeeft dat er alcohol gedronken mag worden. Tegelijkertijd is er een dalende trend zien voor zowel de schoolregels omtrent alcoholgebruik als het alcoholgebruik van leerlingen tijdens werkweken.
- Na een stijgende trend in het percentage leerlingen dat aangeeft wel eens alcohol te hebben gedronken **onder schooltijd** is het percentage afgenomen in 2012 afgenomen van 21% naar 11%.

7. Conclusies en aanbevelingen

7.1 Introductie

Elke Nederlandse middelbare school vraagt zich af hoe te reageren op het relatief hoge alcoholgebruik onder jongeren. Het meest simpele antwoord is dat scholen een alcoholbeleid dienen te hebben: een geheel van regels en afspraken over al of niet alcoholgebruik tijdens feesten, al of niet alcoholgebruik tijdens werkweken, voorlichting in de klas en hoe te reageren op alcoholgebruik onder schooltijd.

Alcoholvrij schoolbeleid

Het Nederlands Instituut voor Alcoholbeleid (STAP) heeft vanaf 2007 scholen aangeraden om nadrukkelijk te kiezen voor een volledig alcoholvrij beleid. En daar zijn meerdere argumenten voor aan te dragen. Het belangrijkste argument is dat scholen op deze manier kunnen bijdragen aan een gezondere leefstijl van hun leerlingen. En daar zijn de meeste ouders blij mee. Alcohol is immers in het bijzonder voor jongeren een schadelijk product. Het benadeelt de ontwikkeling van jonge hersenen, het vergroot de kans op afhankelijkheid op latere leeftijd en het is gerelateerd aan risicovol gedrag vanwege de ontremmende werking van alcohol.

Keurmerk 'De Alcoholvrije School'

In Nederland is ongeveer 1 op de 3 scholen min of meer alcoholvrij. Bovendien bezitten zo'n 30 scholengemeenschappen het keurmerk 'De Alcoholvrije School' van het Nederlands Instituut voor Alcoholbeleid, wat betekent dat niet alleen de schoolfeesten en werkweken alcoholvrij zijn maar dat ook docenten niet drinken als ze in functie zijn.

Scholen voorkomen bovendien een boel gedoe als ze kiezen voor een alcoholvrij beleid. Docenten, jongeren en ouders weten precies waar ze aan toe zijn: alle schoolactiviteiten zijn alcoholvrij en wie de regels overtreedt wordt gesanctioneerd.

De kans dat er problemen ontstaan tijdens schoolfeesten (als gevolg indrinken of te veel drinken tijdens het feest) en werkweken (overmatig drinken vooral als de leraar er niet bij is) neemt af en het helpt voorkomen dat jongeren in de pauze alcoholhoudende drank consumeren.

Nieuwe wetgeving: geen alcoholverkoop onder de 18 jaar

Vanaf 1 januari 2014 mag er geen alcohol meer worden verstrekt aan jongeren onder de 18 jaar. Dan is ook de verkoop van bier, wijn en mixdranken voor alle jongeren onder de 18 verboden. Ook is het niet meer toegestaan dat jongeren onder de 18 in een publiek toegankelijke ruimte alcohol in hun bezit hebben. Voor de school betekent deze nieuwe wetgeving dat het verstrekken van alcohol tegen betaling aan verreweg de meeste leerlingen niet meer mogelijk is. En als een feest een open karakter heeft zoals een examenfeest dan mogen leerlingen geen alcohol meer in hun bezit hebben.

Dit Onderzoek: Het perspectief van de Alcoholvrije School in Nederland

In dit indicatieve onderzoek is nagegaan hoe het alcoholbeleid op de Nederlandse scholen voor het voortgezet onderwijs er volgens de leerlingen en de directies nu (2012) uitziet. Het onderzoek is d.m.v. enquêtes uitgevoerd onder 915 leerlingen van in totaal 51 scholen. Ook zijn de directies van 121 scholen online ondervraagd. Op 3 scholen met het keurmerk 'De Alcoholvrije School' zijn focusgesprekken gevoerd met 17 docenten, 17 leerlingen en 8 ouders. De resultaten zijn vergeleken met die van eerder uitgevoerde vergelijkbare onderzoeken.

7.2 Resultaten kort samengevat

Aantal alcoholvrije schoolfeesten

Volgens de directies van de 121 ondervraagde scholen wordt er op 4 van de 10 scholen voor het voortgezet onderwijs in Nederland alcohol geschonken tijdens schoolfeesten. Vermoedelijk ligt dit aantal iets hoger omdat een meerderheid van de 915 ondervraagde leerlingen (65%) aangeeft dat zijn tijdens een schoolfeest alcohol drinken.

Drinken op schoolfeesten

Leerlingen die alcohol drinken tijdens een schoolfeest drinken dan gemiddeld 6 glazen. Van de leerlingen die nog geen 16 jaar zijn geeft ruim 1 op de 3 aan dat ze alcohol drinken op een schoolfeest. Ook wordt er flink ingedronken voorafgaande aan een schoolfeest (42% van de leerlingen geeft dit aan); indrinkers drinken vooraf gemiddeld ruim 5 glazen. Het aantal indrinkers lijkt de laatste jaren iets te zijn toegenomen.

De conclusie is dat er opmerkelijk veel alcohol wordt gedronken op schoolfeesten. De grens voor risicovol binge drinken ligt namelijk op 4 of meer glazen per gelegenheid voor vrouwen en 5 glazen of meer voor mannen.

Alcoholvrije werkweken

Volgens de directies van de 121 scholen zijn op 3 van de 4 scholen voor het voortgezet onderwijs de werkweken en schoolkampen formeel alcoholvrij. Onderzoek onder de leerlingen bevestigt dit. Toch geeft bijna de helft van de leerlingen aan dat ze wel eens alcohol drinken tijdens werkweken of schoolkampen. De conclusie is dat een alcoholvrij werkweekbeleid dikwijls niet betekent dat er niet wordt gedronken.

Drinken tijdens schooltijd

Op verreweg de meeste scholen wordt niet gecontroleerd of leerlingen tijdens schooltijd alcohol drinken. Ongeveer 1 op de 10 leerlingen geeft aan wel eens alcohol onder schooltijd te hebben gedronken; dit aantal lijkt de laatste jaren te zijn afgenomen. Toch geeft nog 1 op de 3 leerlingen aan dat ze wel eens een medeleerling alcohol hebben zien drinken tijdens schooltijd.

Draagvlak voor de Alcoholvrije School onder docenten (focusgesprekken met 19 docenten van scholen met het keurmerk 'De Alcoholvrije School').

Uit de focusgesprekken met docenten blijkt dat ze vinden dat het alcoholvrije beleid op hun school goed werkt. Vooral de controles met blaasapparaten en het controleren van kluisjes wordt als effectief ervaren en voorkomt indrinken. Docenten zijn niet tevreden over de communicatie over het alcoholvrije beleid. Vooral over werkweken bestaat nog veel onduidelijkheid waardoor ze het beleid niet goed kunnen uitleggen aan leerlingen.

Draagvlak voor de Alcoholvrije School bij leerlingen onder leerlingen (focusgesprekken met 17 leerlingen van scholen met het keurmerk 'De Alcoholvrije School').

Ook de meeste leerlingen ondersteunen een alcoholvrij beleid. Belangrijk is voor hen dat alcoholvrije feesten goed worden georganiseerd. Ze vinden dat de controles wel kunnen worden verbeterd. Ook de communicatie laat volgens hen nog te wensen over.

Draagvlak voor De Alcoholvrije School onder ouders (focusgesprekken met 8 ouders van scholen met het keurmerk 'De Alcoholvrije School').

Ouders ondersteunen het alcoholvrije beleid maar zijn ontevreden over de communicatie hierover. Ze hebben erg weinig zicht op het alcoholvrije beleid in de praktijk, over de wijze waarop controles worden uitgevoerd en wat er precies gebeurt tijdens werkweken.

Draagvlak onder de directies (directies van alle 121 alcoholvrije en niet-alcoholvrije scholen).

De directies van de Nederlandse scholen voor het voortgezet onderwijs denken dat vooral ouders en docenten in meerderheid een alcoholvrij beleid sterk steunen. Ze verwachten dat slechts 14% van de leerlingen een Alcoholvrije School ziet zitten.

7.3 Aanbevelingen

1. Aangezien vanaf 1 januari 2014 de Drank- en Horecawet bepaalt dat aan jongeren vanaf 18 jaar geen enkele alcoholhoudende drank meer mag worden verstrekt is het van belang dat scholen zich vanaf nu concreet voorbereiden op de komst van een alcoholvrij schoolbeleid.
2. Scholen worden geadviseerd hun alcoholvrije schoolbeleid te baseren op de criteria van het keurmerk van 'De Alcoholvrije School' (zie pagina 6).
3. Het is van belang dat scholen zich realiseren dat alle kenmerken en werkwijzen van een alcoholvrij schoolbeleid zeer goed en blijvend dienen te worden gecommuniceerd naar docenten, leerlingen en ouders. Directies moeten heldere regels opstellen over controle op indrinken, controle op meenemen van alcohol naar schoolfeesten en werkweken, communicatie met docenten en ouders en over het tegengaan van alcoholgebruik onder schooltijd. Om deze regels te communiceren naar docenten,

leerlingen en ouders, dienen scholen bijpassende kanalen te gebruiken om deze doelgroepen te bereiken (bv. mentorlessen en posters in de school voor leerlingen).

4. Schooldirecties en docenten dienen goed op de hoogte worden gesteld van de implicaties van de komende Drank- en Horecawet die bepaalt dat:

- tegen betaling aan jongeren onder de 18 jaar geen alcohol meer mag worden verstrekt
- jongeren onder de 18 jaar geen alcohol meer in hun bezit mogen hebben op publieke plaatsen zoals open feesten, binnen de horeca en tijdens evenementen.
- de gemeente toezicht houdt op de naleving deze regels.

8. Referenties

Bos, V. de (2009). *Drinken op school 2009*. Utrecht: STAP

Mulder, J. (2005). *Drinken op school*. Utrecht: STAP

Tapert, S.F., Caldwell, L., & Burke, C. (2004). Alcohol and the adolescent brain: Human studies.
Alcohol Research and Health, 28, 205–212

Verhoef, I. (2011). *Drinken op school 2011*. Utrecht: STAP

Bijlage 1: Vragenlijst Leerlingen

School:.....

Plaats:.....

ALGEMEEN

Leeftijd:.....

Geslacht: man/vrouw

Klas:.....

Opleidingsniveau:.....

- 1) Mag je alcohol drinken van je ouders?
 Ja
 Nee
 Weet ik niet
- 2) Heb je wel eens alcohol gedronken?
 Ja
 Nee (door naar vraag 4)
- 3) Hoeveel glazen heb je in de afgelopen maand van het volgende gedronken:
 Bier:glazen
 Wijnglazen
 Mixdranken:glazen
 Sterke drank:glazen

SCHOOLFEESTEN

- 4) Organiseert jouw school schoolfeesten?
 Ja
 Nee (door naar vraag 15)
- 5) Worden schoolfeesten gescheiden van elkaar georganiseerd?
 Ja, allemaal
 Ja, een deel
 Nee (ga door naar vraag 7)
- 6) Op basis waarvan zijn schoolfeesten gescheiden:
 Onderbouw/bovenbouw
 Voor verschillende jaren/jaargangen
 Namelijk:.....
 Voor verschillende leeftijden:
 Namelijk:.....
 Overig, namelijk:

- 7) Ga je meestal naar jouw schoolfeest?
 Ja, namelijk:
 Nee
- 8) Waar worden schoolfeesten (waar jij heen gaat) meestal gehouden?
 Op school
 Anders.....

SCHOOLFEESTEN EN ALCOHOL

- 9) Wordt er op schoolfeesten (waar jij heen gaat) alcohol verkocht (bier, wijn, breezers, sterke drank)?
 Ja, bij alle schoolfeesten
 Ja, bij gescheiden feesten
 Nee (door naar vraag 15)
- 10) Zijn er regels voor de verkoop van alcohol op schoolfeesten?
 Ja, namelijk.....

 Nee
- 11) Wat kosten de volgende twee dranken op jouw schoolfeest ongeveer?
 Bier.....
 Cola.....

Als jongere "nee" antwoordde op vraag 7 worden vraag 12, 13 en 14 overgeslagen.

- 12) Drink jij wel eens alcohol op een schoolfeest?
 Ja
 Nee (door naar vraag 15)
- 13) Hoeveel glazen drink je dan van het volgende:
 Bier:glazen
 Wijn:glazen
 Mixdranken:glazen
 Sterke drank:glazen
 Fris:glazen
- 14) Hoe kom je aan drank op school of schoolfeesten?
 Die koop ik zelf
 Die koopt een ander
 Anders.....
- 15) Is het moeilijk voor jezelf of voor anderen om op school of schoolfeesten alcohol te kopen als je nog niet oud genoeg bent?
 Ja
 Nee
 Weet ik niet
- 16) Zou je naar een schoolfeest zonder alcohol gaan?
 Ja
 Nee
 Misschien

Als jongere "nee" antwoordde op vraag 7 kunnen vraag 17 t/m 21 overgeslagen worden

- 17) Drink je wel eens in voor een schoolfeest?
- Ja
 Nee (ga door naar 20)
- 18) Waar drink je dan meestal in?
- Thuis of bij vrienden thuis
 Op straat /hangplek
 In een keet /hok
 In een café
 Anders.....
- 19) Hoeveel glazen drink je dan van het volgende:
- Bier:.....glazen
 Wijn:.....glazen
 Mixdranken:.....glazen
 Sterke drank:.....glazen
 Fris:.....glazen
- 20) Neem je wel eens stiekem alcohol mee naar binnen tijdens een schoolfeest?
- Ja
 Nee (ga door naar vraag 22)
- 21) Hoe neem je dit dan meestal mee?
- Onder mijn jas
 Onder mijn kleren
 Verstop het van tevoren op school

ALCOHOLGEBRUIK OP SCHOOLKAMPEN / WERKWEKEN

- 22) Organiseert jouw school schoolkampen/ werkweken?
- Ja
 Nee (door naar 26)
- 23) Mag er alcohol worden gedronken tijdens schoolkampen/ werkweken waar jij bent mee geweest?
- Ja
 Nee
- 24) Wordt er alcohol gedronken tijdens schoolkampen/ werkweken waar jij bent mee geweest?
- Ja
 Nee
- 25) Hoe wordt er tijdens schoolkampen/ werkweken gecontroleerd op alcoholgebruik?
- Blaastest
 Tassencontrole
 Anders, namelijk.....
.....
 Niet

ALCOHOLGEBRUIK OP SCHOOL

- 26) Is het mogelijk in tussenuren alcohol te kopen in de buurt van de school?
- Ja, namelijk (b.v. supermarkt)
.....
 Nee
- 27) Hebben vrienden van je op school wel eens alcohol gedronken in een tussenuur of pauze?
- Ja
 Nee (ga door naar vraag 29)
- 28) Hoe vaak komt dit voor?
- Eenmalig
 1 keer per jaar
 1 keer per maand
 1 keer per week
- 29) Heb jij wel eens alcohol gedronken in een tussenuur of pauze?
- Ja
 Nee
- 30) Heeft er wel eens iemand uit je klas met alcohol op (aangeschoten) in de klas gezeten?
- Ja
 Nee (door naar 32)
- 31) Werd deze leerling toen verwijderd uit de klas?
- Ja
 Nee
- 32) Hoe wordt er tijdens schooltijd gecontroleerd op alcoholgebruik?
- Blaastest
 Tassencontrole
 Kluiscontrole
 Anders, namelijk.....
.....
 Niet
- 33) Wordt er op school reclame gemaakt voor alcohol?
- Ja
 Posters
 Flyers
 Website van de school
 Bierviltjes
 In magazines (pauze etc.)
 Gratis gadgets
 Anders.....
 Nee

Interessante citaten

EINDE

Bijlage 2: Enquête directies

ALGEMEEN

- 1) School
.....
- 2) Hoeveel leerlingen gaan er op de locatie naar school?
.....
- 3) Welke opleidingen biedt uw schoollocatie?
 Praktijkonderwijs
 VMBO
 HAVO
 VWO

SCHOOLFEESTEN

- 4) Organiseert de school schoolfeesten?
 Ja
 Nee (ga naar vraag 18)
- 5) Wie organiseert de schoolfeesten?
 De leerlingen
 De school
 Anders,.....
.....
- 6) Zijn de schoolfeesten van de onder- en bovenbouw van elkaar gescheiden?
 Ja, alle schoolfeesten zijn gescheiden
 Ja, een deel van de schoolfeesten is gescheiden
 Nee
- 7) Hoeveel procent van de onderbouw leerlingen gaat naar de schoolfeesten?
 0-25%
 25-50%
 50-75%
 75-100%
- 8) Hoeveel procent van de bovenbouw leerlingen gaat naar de schoolfeesten?
 0-25%
 25-50%
 50-75%
 75-100%
- 9) Waar worden schoolfeesten georganiseerd?
 Op school
 In een horecagelegenheid
 Anders,.....
.....
- 10) Wordt er op schoolfeesten alcohol verkocht?
 Ja
 Nee (door naar vraag 13)

- 11) Wordt er gebruik gemaakt van een ontheffing volgens de Drank- en Horecawet voor schoolfeesten? (alleen als bij vraag 9 "op school" is geantwoord)
 Ja
 Nee
- 12) Wie verkoopt de alcohol op schoolfeesten (ouders, leraren, kantine, cateraar)?
.....
- 13) Worden er regels gehanteerd voor de verkoop van alcohol op school?
 Ja, namelijk.....
.....
 Nee
- 14) Door wie wordt er toezicht gehouden op het naleven van de regels?
 Leraren
 Ouders
 Beveiligers
 Anders,.....
.....
- 15) Zijn er leerlingen die indrinken op schoolfeesten?
 Ja
 Nee
- 16) Op welke manier wordt hierop gecontroleerd?
 Leraren, zonder blaastest
 Beveiligers, zonder blaastest
 Leraren, met blaastests
 Beveiligers, met blaastests
- 17) Zijn er leerlingen die drank meesmokkelen op schoolfeesten?
 Ja
 Nee
- 18) Door wie wordt hierop gecontroleerd?
 Leraren
 Beveiligers
- 19) Bent u tevreden met het huidige alcoholbeleid rondom schoolfeesten?
 Ja
 Nee

SCHOOLKAMPEN/WERKWEKEN

- 20) Organiseert de school schoolkampen/ werkweken?
 Ja
 Nee
- 21) Wie organiseert de schoolkampen/ werkweken?
 Leerlingen
 De school
 Anders,.....
.....

- 22) Mag er tijdens schoolkampen/werkweken door de leerlingen alcohol gedronken worden?
- Ja, bij allemaal
 - Ja, alleen bij de werkweken van
.....
.....
 - Nee (door naar vraag 25)

- 23) Worden er regels gehanteerd voor het drinken van alcohol op schoolkampen/ werkweken
- Ja, namelijk.....
.....
 - Nee

- 24) Bent u tevreden met de huidige situatie wat betreft het alcoholbeleid rondom schoolkampen/werkweken?
- Ja
 - Nee

OVERIG

- 25) Op basis waarvan wordt er verschil gemaakt in het alcoholbeleid op school (schoolfeesten, werkweken, tijdens schooltijd)? (meerdere antwoorden mogelijk)
- Boven- en onderbouw
 - Jaargang
 - Leeftijd
 - Onderwijsniveau
 - Geen verschil

- 26) Welke specifieke maatregelen treft u weleens? (meerdere antwoorden mogelijk)
- Kluiscontrole
 - Tassencontrole
 - Blaastesten
 - Geen vrije uren in het rooster

- 27) Wordt er alcohol verkocht/ is er alcohol aanwezig bij culturele evenementen, sportevenementen en/of ouderavonden? (meerdere antwoorden mogelijk)
- Ja, op culturele evenementen
 - Ja, op sportevenementen
 - Ja, op ouderavonden
 - Nee

ALCOHOLVRIJE SCHOOL

- 28) hoe schat u, op een vijfpuntsschaal, waarbij 0 erg laag is en 5 erg hoog, het draagvlak om een geheel alcoholvrije school te worden...

	Erg laag	Laag	Niet laag, niet hoog	Hoog	Erg hoog
onder het personeel?	☐	☐	☐	☐	☐
Onder de leerlingen?	☐	☐	☐	☐	☐
Onder de ouders?	☐	☐	☐	☐	☐

- 29) Welke beleidsvoorstellen zou u willen doorvoeren op uw school? (meerdere antwoorden mogelijk)
- Alcoholvrije schoolfeesten
 - Alcoholvrije schoolkampen/werkweken
 - Alcoholvrije ouderavonden
 - Alcoholvrij buitenschoolse activiteiten
 - Alcoholvrije lerarenborrel

EINDE

